

MAGYAR IPARMŰVÉSZET

HUNGARIAN APPLIED ARTS

Szőcs Miklós TUI: Tendenciák V. (részlet) /
Miklós Szőcs TUI: Tendencias, V (detail)

KIÁLLÍTÁSOK

- Kortárs népművészet – élő, éltető,
élhető hagyomány. Kéz | Mű |
Remek – Népművészeti Nemzeti
Szalon a Múcsarnokban
(*Juhász Katalin*)..... **2**
- Installáció és látványtervek
a belsőépítész tervező szem-
szögéből. Kéz | Mű | Remek –
Népművészeti Nemzeti Szalon
a Múcsarnokban
(*Jakab Csaba*)..... **10**
- Ipar- és tervezőművészet
a színpadon. Kulisszatitkok,
színház kívül-belül a Pesti
Vigadóban (*Turnai Tímea*)..... **13**
- Kulisszatitkok (*Ács Piroska*) **18**
- Kert a városban
A húszéves Gödöllői Ipar-
művészeti Műhely kortárs
képző- és iparművészeti
kiállítása a Pesti Vigadóban
(*Husz Mária*) **23**
- Steps Ahead. Terméktervezés
Lengyelországban és Magyar-
országon 2000 után
(*Ernyey Gyula*) **30**

Élmények Milánóból. Mit adhat
a világ egyik leghíresebb
bútorkiállítása egy
formatervező-hallgatónak?
(*Zimmermann Eliza Hanna*).... **37**

ÉRTÉKÖRZÉS

Egy sokoldalú fémműves
Jungfer Gyula (1841–1908)
halálának évfordulójára
(*Kótai József*) **40**

IN MEMORIAM

„Hogy megőrizsem és fel-
mutassam arcunkat”
Csete Ildikó (1940–2018)
textilművész (*Sulyok Miklós*) ... **44**

Textilre vitt hagyomány
A népművészet megjelenése
Csete Ildikó munkásságában
(*Megyesi Alexandra*) **48**

MŰVÉSZET ÉS PADAGÓGIA

Iskolává válni. 25 éves a Budai
Rajziskola (*Lázár Zsuzsa*) **53**

HÍREK **58**

2018/5

Kortárs népművészet – élő, éltető, élhető hagyomány

Kéz | Mű | Remek – Népművészeti Nemzeti Szalon a Műcsarnokban

► A Magyar Művészeti Akadémia (MMA) által 2014-ben újraindított¹ *Nemzeti Szalonok* első ciklusát záró *Kéz / Mű / Remek* kiállítás április 21-én nyílt meg a

Műcsarnokban. Bár e kiállítóhely 1953 és 1966 között néhány alkalommal már otthont adott nagyszabású kortárs népművészeti tárlatoknak, e kiállítás több

Kéz – Mű – Remek. Népművészet. Nemzeti Szalon 2018 (részlet). Az 1970-es évek ifjúsági népművészeti mozgalmai „A népművészet újjászületése” teremben (felelősök: Beszprémy Katalin, Fülemile Ágnes, G. Szabó Zoltán) / Hand, Craft, Art. Folk Art – National Salon 2018 (exhibition view). Youth folk art movements at the 1970s featured in the room 'Folk Art Revival' (supervisors: Katalin Beszprémy, Ágnes Fülemile, Zoltán G. Szabó)
Műcsarnok, Budapest, 2018

Fotó: Szabó András

Fotó: Szabó András

Az erdélyi népművészet, középen Kiss Mátyás kalotaszegi oromdíszbe a „Híres néprajzi tájak továbbélő hagyománya” teremben (felelősök: Fülemile Ágnes, Tötszegi Tekla, Zeleiné Pap Bernadett) / Transylvanian folk art with a gable ornament from the Kalotaszeg ethnographic region (now Jara Călatei, Romania) by Mátyás Kiss in the centre, on display in the room 'Living Traditions of Famous Ethnographical Landscapes' (supervisors: Ágnes Fülemile, Tekla Tötszegi, Bernadett Zelei Pap)

Múcsarnok, Budapest, 2018

szempontból is úttörő jelentőségű, mind a saját műfajában, mind a szalonok történetében. Először is azért, mert annak a mára intézményessé terebélyesedett táncház- és népművészeti mozgalomnak a tárgyi-szellemi gyümölcseit tárja a nagyközönség elé,

amely az 1970-es évek elején az úgynevezett 'nomád nemzedék' – az elődök felé fordulásában is progresszív szellemiségű – kezdeményezéseiből nőtt ki, új korszakot indítva a hagyományokhoz való viszonyulásban. Ekkor volt az a fordulópon, amikortól a nép-

Fotó: Juhász Katalin

Beszprémy Józsefné
vend gyapjúhímzéses
falvédőjének részlete
az „Újraálmodott múlt
– tárgyrekonstrukciók”
teremben (felelősök:
Fülemile Ágnes, Illés
Károlyné) / Detail of
a Wendish wall hanging
with wool embroidery
by Mrs. József
Beszprémy in the room
‘Inspired by the Past –
Object Reconstructions’
(supervisors:
Ágnes Fülemile,
Mrs. Károly Illés)
Műcsarnok,
Budapest, 2018

művészetre (beleértve a folklórműfajokat is) már nem valami megmerevedett és fetisizált reliktumként tekintettek, hanem kreatívan és természetes módon építették be a kortárs kultúrába, s ez volt az a szellemi-kulturális bölcső, amelyből kinőtt a mai, világviszonylatban is kiemelkedő (az UNESCO által hivatalosan is jegyzett²) minőség, módszertan és intézményrendszer. Másrészt azért is különleges, mert ezúttal a szalon megrendezésére meghívásos pályázatot írtak ki, aminek eredményeképpen a zsűri végül nem egyet-

len kurátort, hanem több pályázót (akik egyébként is jó szakmai kapcsolatban állnak egymással) együttesen bízott meg a feladattal.³

Szerencsés döntés volt ez, nem csupán azért, mert a maguk területén kiemelkedő kompetenciákkal rendelkező csapattagok tudásukat összeadva, közösséggé csiszolódva működtek együtt, hanem azért is, mert a népművészet is természetéből adódóan kollektív jellegű. Az említett nomád nemzedék ugyancsak közösséget kovácsolt, miközben a gyökereit keresve egy-

úttal az elődök nagy közösségéhez is kapcsolódott. Épp ez adta és adja ma is az erejét. Ez az erő, a gyökerekbe kapaszkodás biztonsága mellett a szárnyaló kreativitás öröme, a közösségi lét komfortos érzése, a természetközelség harmóniája, a szép tárgyak esztétikumának élvezete a látogatót a kiállítás minden szegletében magával ragadja. (A *Magyar Iparművészet* áprilisi számában a főkurátor, Beszprémy Katalin, a Hagyományok Háza Népművészeti Módszertani Műhelyének vezetője már ismertette a tárlatot, ezért értékelésemben ettől eltekintek.)

Beszprémy Katalin főkurátor (aki nemcsak legendás országos kiállítások főrendezője,⁴ de például a *Népi Kézműves Stratégia* elkészítésében és a minősítési rendszer megújításában is múlhatatlan érdemeket szerzett) a Népművészeti Egyesületek Szövetsége

Farkas Gábor gömöri edényei: katlan és ragusedény, füstkamra füstölővel, borforraló a „Mindennapi tárgykultúra – az otthon világa” teremben (felelősök: Beszprémy Katalin, Trom Kata) / Dishes of the Gömör ethnographic region by Gábor Farkas (cauldron, ragout dish, smoke chamber with smoker, wine boiler) in the room 'Everyday Material Culture – Life inside the Home' (supervisors: Katalin Beszprémy, Kata Trom)

Múcsarnok, Budapest, 2018

Fotó: Szabó András

(NESZ) elnökének, Pál Miklósnénak és az MMA Népművészeti Tagozata elnökének, Kékedi Lászlónak a javaslatára Fülemile Ágnessel, a Magyar Tudományos Akadémia Bölcsészettudományi Kutatóközpont (MTA BTK) Néprajztudományi Intézetének nemzetközi hírű néprajzos-művészettörténész kutatójával mint *szakmai és művészeti koncepcióért felelős kurátorral* végig együtt irányította a tervezést és a munkálatokat. Fülemile Ágnes az utóbbi években három kiemelkedő népművészeti program rendezésével is bizonyította, hogy a tudományos-elméleti háttér milyen új minőséget eredményez, mennyivel sokrétűbb ismereteket és mondanivalót közvetít, akár kiállításról, akár egy komplex és reprezentatív népművészeti programról legyen szó.⁵

A teljes munkafolyamatban – a koncepció kialakításától a tárgyválogatáson keresztül a kiállításrendezésig – társkurátorként oroszlánrészt vállalt G. Szabó Zoltán néprajzos muzeológus, népzeneész (a Hagyományok Háza Magyar Népi Iparművészeti Múzeumának vezetője, többek között a 2004-es, Néprajzi Múzeumban rendezett, nemzetközi elismerést aratott dudakiállítás főkurátora), valamint a hangszereket bemutató terem rendezésével és a kiállításhoz kapcsolódó programok szervezésével Szerényi Béla népzeneész, hangszerkészítő mester, az Óbudai Népzenei Iskola igazgatója. A kiállításépítést segítő teremfelelősök között további elismert néprajzkutató és kézműves szaktekintélyek szerepeltek, mint például Tötszegi Tekla, a kolozsvári Erdélyi Néprajzi Múzeum kurátora, Cseh Fruzsina kézműipartörténet-kutató (MTA BTK Néprajztudományi Intézet), Eplényi Anna tájépítész, vagy a teljesség igénye nélkül: a Vidák család, Illés Károlyné, Vetró Mihály, Bárány Mara, Galánfiné Schmidt Teréz, Ament Éva, Szakács Márton és mások (teljes névsoruk a katalógusban).

A tárlat volumenéhez mérten rendelkezésre álló szokatlanul rövid idő miatt az egész Kárpát-medence népművész alkotóinak összefogását és a mintegy négyezer népi iparművészt tömörítő NESZ elnöke, Pál Miklósné társkurátor közismerten kiváló szervező-irányító tehetségét dicséri, hogy a nyolc helyszíni „zsűrizés” keretében az elmúlt öt év legkiválóbb alkotásaiból sikerült kiválogatni a kiállításra kerülő tár-

A Zala Megyei Népművészeti Egyesület fafaragó táborának résztvevői által készített sírjel-rekonstrukciók a „Közterek, jelképek, emlékkiállítás” teremben (felelősök: Jakab Csaba, G. Szabó Zoltán) / Grave-post reconstructions by participants of the wood-carving camp of the Folk Art Association of Zala County in the room 'Public Spaces, Symbols, Commemoration' (supervisors: Csaba Jakab, Zoltán G. Szabó) Műcsarnok, Budapest, 2018

gyakat. A tárgyválogatás és a tematika kapcsán érdemes megjegyeznünk, hogy Fülemlé Ágnes szintén néprajzkutató férjével, Balogh Balázssal⁶ együtt nemcsak otthonosan mozog a terepen, hanem az „adatközlővel” évtizedes mély baráti kapcsolatokat alakított ki, sőt a kutató településeken közösségi projektek sorának ötletgazdája és szervezője is volt. Ezeknek a kapcsolatoknak köszönhetően sikerült például az erdélyi Szék és Kalotaszeg több településének megújuló kézművességét ilyen gazdagon reprezentálni.

Szakítva a megszokott gyakorlattal, a rendezők a kiállított tárgyakat nem egyszerűen alapanyag, technika, funkció, vagy tájegységek, netán történeti szempontok szerint csoportosítva mutatják be, bár természetesen e rendezőelvek is sok ponton megjelennek. A tizenkét teremben a 21. századi ember életvilágának azokkal a szféráival találkozhat a látogató, melyekbe a hagyományos paraszti gazdálkodási ismeretek, mesterségbeli tudás és esztétikum szervesen beépíthető.

A hely adottságaihoz is alkalmazkodó koncepció a szokásos lineáris kiállítási útvonaltól eltérően termenként különböző tematikák és megközelítések mentén tulajdonképpen tizenkét – akár önállóan is értelmezhető – kiállítást eredményezett, amelyek mindegyike szervesen kapcsolódik a szomszédos terem anyagához is. Akármerre indulunk el tehát a kiindulópontként szolgáló – a hetvenes évek nomád nemzedékét és a táncházmozgalmat felidéző első teremből, mindig úgy érezzük, hogy a következő terem folytatása az előzőnek. Ez az elrendezés ugyan nem könnyíti meg a hagyományos, egyféleképpen bejárható kiállításokhoz szokott látogató dolgát, de nagyon is passzol mind a hagyományos paraszti kultúra, mind a jelenkori magyar kézművesmozgalmak gazdag műfaji, technikai és alkotói sokrétűségéhez.

A hagyománytól való elrugaszkodás foka fontos mérce a minősítési rendszerben és a jelenkori használhatóság szempontjából is. A kiállítás ennek mind-

három szintjét megjeleníti: pontos tárgyrekonstrukciókat, egy-egy motívum, forma, technika újszerű alkalmazását, s a hagyomány inspirálta modern tárgyakat is láthatunk. Különösen jól nyomon követhető ez a háromféle alkotói attitűd az apszisban három félkörívben, eredeti viseletfotók elé kiállított öltözetek sorozatán. Ez a kiállításrész is bőven ad gondolkodnivalót, hiszen az öltözködés stílusa az identitás egyik legérzékenyebb kifejezője.

Ilyen mennyiségű tárgynál fennállt a veszély, hogy a bőség nyomásának engedve túlszűfölják a tereket, de az átgondolt koncepció és az esztétikai érzék segített az egészséges egyensúly megtartásában. Komoly szerepe van ebben a látványtervnek és az installációnak is, mely kreatív együttgondolkodás eredményeként Jakab Csaba tervei alapján valósult meg – példaszzerűen. A tereket impozánsan és változatosan osztó/

határoló szellős létramotívum már a bejáratnál megjelenik, s minden teremben a tematikához igazodó karakteres formát ölt – hol egy kör alakú táncter, vagy pajta, hol egy vásár, vagy egy kellemes szabadtéri lugas érzetét keltve, vagy épp otthonok belső tereit megidézve. E határozott keretet adó installációs szerkezetek fehér színükkel mégsem hivalkodóak, kiváló (hát)teret képeznek a „főszereplő” tárgyak mögött. (Kár, hogy ugyanezek az installációelemek a főhomlokzat oszlopaihoz erősítve az alig észrevehető fotóval és kiállításcímmel már inkább tűnnek egy felújítás állványzatának, mint a potenciális látogatókat bevonzó, hatásos látványelemnek.)

Bár az egyes alkotások az adott terem koncepciójának megfelelően elhelyezve „magukért beszélnek”, az is nagyon fontos, hogy az összkép mennyire esztétikus és letisztult. A *Kéz / Mű / Remek* kiállításon ez

**Kipróbálható
hangszerek Szerényi
Béla interaktív
asztalainál a „Megújuló
hangszerek” teremben
(felelősök: G. Szabó
Zoltán, Szerényi Béla) /
Instruments to test at
Béla Szerényi's
interactive tables in the
room 'Revived
Instruments' (super-
visors: Zoltán G. Szabó,
Béla Szerényi)
Műcsarnok,
Budapest, 2018**

Fotó: Cseh Fruzsina

A „Nagyapám háza” projekt (projektgazda: Krizsán András) önkénteseinek kalákamunkájával épült kemence és falazatok a „Táj, környezet, ember” teremben (felelősök: Jakab Csaba, Fekete Bertalan, Eplényi Anna) / Furnace and masonry made by volunteers of the project 'The House of My Grandfather' led by András Krizsán, in the room 'Landscape, Environment, People' (supervisors: Csaba Jakab, Bertalan Fekete, Anna Eplényi)

Műcsarnok, Budapest, 2018

a követelmény is maximálisan teljesül. Talán csak a *Mindennapi tárgykultúra – az otthon világa* című teremben érezni némi bizonytalanságot a tárgyak elrendezésében, pedig az egyik legtöbb lehetőséget rejtő témát dolgozza fel, s az installációja is kiváló háttérrel képez parasztházat felidéző zegzugos szerkezetével.

Egyébként a tárlat minden terme újabb és újabb látvánnyal, ötlettel, számos interaktív elemmel is várja a (nemcsak felnőtt) látogatókat, amelyek felsorolása messze meghaladná írásom kereteit. Ezek közül a közösségi jelleget hangsúlyozandó még egy kiállítási egységet említenék. A *Táj, környezet, ember* elnevezésű terem a szó szoros értelmében vett kalákamunká-

val készült: az itt felállított kemencét és hagyományos falazatokat a Fekete Bertalan – Eplényi Anna tájépítésszek és a Krizsán András építész nevével fémjelzett *Nagyapám háza* mozgalom önkéntesei építették a helyszínen. A helyi mesterekkel és közösségekkel együtt végzett eredményes táj- és településformáló tevékenységek további példái az Ars Topia Alapítvány székelyföldi „firedőépítő kalákái”, valamint a Balogh-Fülemile házaspár és barátai által szervezett kalotaszegi nyárszó-sárvásári, népművészeti gyerektáborokkal is egybekötött játszótérépítő kalákák.

A *Kéz / Mű / Remek* kiállítás nemcsak páratlan szemléje a kortárs népművészetnek, hanem azt is közért-

→
Madarász Melinda (Meyke) torockói kollekciónak két darabja, a háttérben printen a torockói viselet az „Öltözködés, stílus, identitás” teremben (felelősök: Fülemile Ágnes, Illés Vanda, Vidák Anna) / Two pieces of the Torockó collection by Melinda Madarász (Meyke). In the background the traditional folk costume of the village Torockó (now Rimetea, Romania) on a print in the room 'Dress, Style and Identity' (supervisors: Ágnes Fülemile, Vanda Illés, Anna Vidák) Múcsarnok, Budapest, 2018

hetően mutatja meg, miért jó a gyökerekbe kapaszkodva közösségben, és az alkotás örömét átélve létezni. Biztosra veszem, hogy az idei szalon magyar látogatói nemzeti identitásukban megerősödve lépnek ki a Múcsarnok ajtaján, míg a külföldiek a budapesti turistacélpontok „népművészeti” bővítkínálata után azt is megláthatják, hogy milyen a valódi, minőségi magyar (kortárs) népművészet. Csak egyet sajnálhatunk, hogy ezek után nincs hol megvásárolni az alkotók termékeit. Meg kellene gondolni, hogy a Múcsarnok és a Nemzeti Szalon korábbi hagyományainak megfelelően nem lehetne-e a következő szalonokat árusítással is egybekötni, vagy legalább egy weboldalt vagy applikációt létrehozni (amire volt is példa a képzőművészeti szalon esetében) e célra. A marketing és az értékesítés nemcsak az alkotók létfenntartásának záloga, hanem hosszabb távon mindannyiunk érdeke, hiszen ez az eleven tudás közös nemzeti örökségünk, amelyet nem kótyavetyélhetünk el.

A *Kéz / Mű / Remek* kiállítás újabb bizonyítéka annak, hogy Magyarország népművészeti nagyhatalom. Kiváló apropója lehetne egy nemzetközi tudományos konferencia összehívásának – már csak azért is, mert ahogyan már megállapítást nyert, nem egyszerűen csak szép tárgyak szemléjéről van szó, hanem egy olyan egyedülálló népművészeti mozgalom sokrétű, tudományos igényű elemző bemutatásáról is, amelyre világszerte követendő példaként tekintenek.

JUHÁSZ KATALIN
néprajzkutató, az MTA BTK Néprajztudományi Intézet tudományos főmunkatársa

(Kéz / Mű / Remek. Népművészet. Nemzeti Szalon 2018. Múcsarnok, Budapest, 2018. április 21. – augusztus 20.)

Jegyzetek

1. A *Nemzeti Szalon* 1894-ben a Múcsarnok alternatívájaként egyesületként indult Zichy Jenő vezetésével. 1907-től épületének 1960-as lebontásáig a mai, Erzsébet téri óriáskerék helyén működött.
2. Az ún. táncház módszer 2011-ben került fel az UNESCO Szellemi Kulturális Örökség Megőrzését Szolgáló Legjobb Gyakorlatok listájára.
3. A katalógusban a pályázók és a zsűritagok név szerint szerepelnek.
4. Közülük kiemelkedik az 1975 és 2015 között 16 alkalommal

Fotó: Szabó András

megrendezett *Élő népművészet* című országos pályázat és kiállítás.

5. Fülemile Ágnes a New York-i Magyar Kulturális Központ vezetőjeként 2013-ban társkurátora volt a két hét alatt 1,2 millió látogatót regisztráló washingtoni *Smithsonian Folklife Festival*nak, ahol Magyarország díszvendégként történő bemutatkozását kétszáz közreműködővel szervezte meg – zajos sikerrel. 2015-ben a Várkert Bazár *Örökség és újítás – Kortárs magyar kézműves remek* című kiállításának, 2017-ben *A reformáció történelmi és kulturális öröksége az élő népművészetben* című országos tárlatnak volt főkurátora.
6. Balogh Balázs az MTA BTK főigazgató-helyettese és a Néprajztudományi Intézet igazgatója.

Installáció és látványtervek a belsőépítész tervező szemszögéből

Kéz | Mű | Remek – Népművészeti Nemzeti Szalon a Műcsarnokban

„A funkció, helyesen felfogva,
a tevékenységben elgondolt létezés.”
(Goethe)

► A most megvalósult Népművészeti Szalon belsőépítészeként az alábbiakban a kiállításról – installációjáról és látványterveiről – tervezői szempontból fogok írni. A Műcsarnok a 2018. évi Nemzeti Szalon kurá-

torának kiválasztására – az eddigi szalonok történetében először (ez az ötödik szalon!) – meghívásos kurátori pályázatot írt ki. Az én – *EGYMÁSBA FONÓDVA* (vékony szálból erős fonat ég-föld között) című – (nyeretlen) pályázatomban a megvalósult kiállítás főcíme – *KÉZ / MŰ / REMEK* – Angster Mária és Kun Kovács László javaslatára mint opcionális cím szerepelt.

Jakab Csaba:
Homlokzati vázlat
a Kéz – Mű – Remek.
Népművészet. Nemzeti
Szalon 2018 bejárat
installációjának
tervével, Kaszta Dénes
molínóterveivel,
Műcsarnok, Budapest /
Csaba Jakab: Front
sketch with the design
of the entrance
installation for Hand,
Craft, Art. Folk Art –
National Salon 2018,
with banner designs
by Dénes Kaszta,
Műcsarnok, Budapest

A Kéz – Mű – Remek kiállítás megvalósult bejáratú installációja. Terv: Jakab Csaba /
Entrance installation of the exhibition Hand, Craft, Art. Design: Csaba Jakab
 Műcsarnok, Budapest, 2018

A megbízott kurátorcsapattal történt személyes megismerkedésünk – a közös szimpátia jegyében – elvezetett addig, hogy elfogadtam a „belsőépítészeti megbízást” a kurátorok koncepciója szerint megvalósítandó népművészeti szalon installációjának és látványterveinek elkészítésére.

Elsődleges motivációm az volt, hogy tanuljak és még több részletet megismerjek ebből a világból. Reménykedtem az ÉP-ÍT-ÉS esélyeiben, és abban, hogy gyakorolhatom az alázatos együttműködést.

A tervezés feszes tempót igényelt. A rendelkezésre álló kevés idő (3 hónap) és a nagy feladat (2500 négyzetméternyi tér) igazi kihívást jelentett. A mintegy 500 alkotó és a körülbelül 3000 műtárgy már önmagukban is szokatlan számok – és nagyságrendileg példátlanok – a Műcsarnok kiállításainak történetében. A számoknál azonban sokkal nagyobb kihívást jelentett a Műcsarnok monumentális tereiben a hímes tojástól a bicskán át a festett kazettás mennyezetig, székelekig terjedő méretekben és az alkotások eltérő karakterében közös nevezőt találni. Mindezt úgy, hogy a kiállított műtárgyak ne bántsák, hanem segítsék egymást érvényesülni, saját karakterük és entitásuk egy közös, harmonikus hangzásban szerezzen örömet a kiállításlátogatóknak, illetve az alkotóknak. Ennek szellemében szolgálja alázattal és saját arculattal az installáció az eseményt, ünnepelje meg az alkotásokat-alkotókat, segítse élményhez a termekben nézelődőket. A terek időben való feltárulkozása, a saját helyek intimitása és derűs atmoszférája tartsa fenn a látogatók érdeklődését ebben a hatalmas tárgytáradatban is. Legyenek pihentető és intenzívebb, változatos helyek, éljen-lüktessen a tér a bejárása során.

A feszes-fegyelmezett munkavégzés eredményeképpen a kiállítás a tervezői víziónak megfelelően elkészült.

A belsőépítészeti tervek elfogadásáért-támogatásáért, illetve a megépült kiállításért sok szakember nagy lelkesedéssel dolgozott. A kurátorok mellett a Műcsarnok részéről Medgyes Piroska pénzügyi-gazdasági igazgatónak, Szegő György művészeti igazgatónak, Bán András főkurátornak és kollégáinak is köszönettel tartozom. Köszönet illeti a további közreműködőket is, akiknek nevét itt most nem sorolhatjuk fel.

A kéz intelligenciája – számomra különösen fontos tudás – összefűzhet, az égbe röpíthet minket, létrákon-létravégekről... Örülnék, ha helyt tudna állni – ez is, mint a többi munkám, beszéljen önmagáért. Az ÉP-ÍT-ÉS szent szolgálat.

JAKAB CSABA
építész, belsőépítész, szakíró

(Kéz / Mű / Remek. Népművészet. Nemzeti Szalon 2018. Múcsarnok, Budapest, 2018. április 21. – augusztus 20. A belsőépítészeti tervezésben közreműködtek: Tompa Tünde, dr. Lukács Zsófia DLA, Gábor Erika, Bacsa László. A grafikai arculatot Kaszta Dénes tervezte. A kiállításépítés vezetője: Steffanits István, a Múcsarnok műszaki vezetője. Az installáció kivitelezői: Ász-Építők Kft., Csontos György Asztalosműhely és Ligeti Asztalosműhely.)

Fotó: Jakab Csaba

**„A népművészet
újjászületése” terem.
Látványterv és
installáció: Jakab Csaba
/ The room 'Folk Art
Revival'. Visual design
and installation:
Csaba Jakab
Múcsarnok,
Budapest, 2018**

Ipar- és tervezőművészet a színpadon

Kulisszatitkok, színház kívül-belül a Pesti Vigadóban

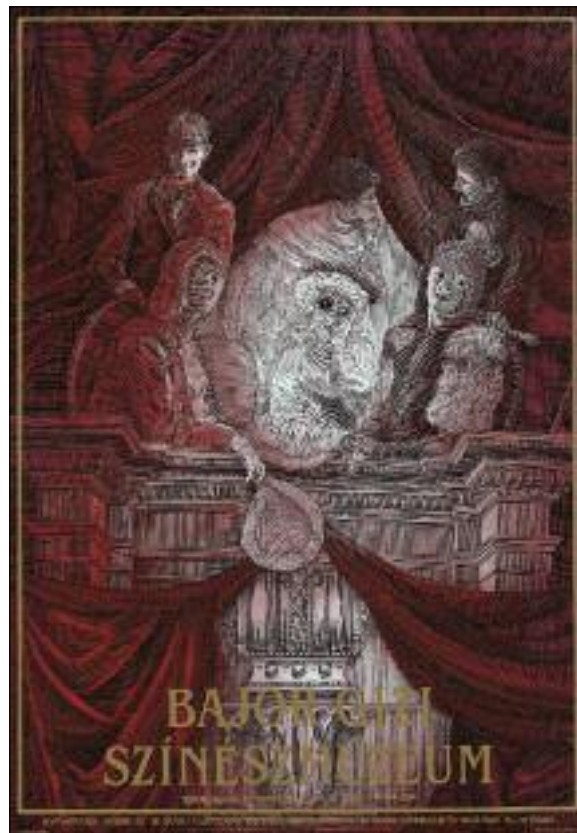
► Az iparművészekkel létrehozott színházi látvány és előadás egy különleges alkotói tégely. Egyetlen alkotásban találkozunk és összpontosul a bőr- és textilművesség, vagy üvegművesség, a díszlet- és látványtervezés.

A Magyar Művészeti Akadémia Iparművészeti és Tervezőművészeti Tagozatának felkérésére készült, *Kulisszatitkok, színház kívül-belül* című rendhagyó tárlatot méltatva Szenes István tagozatvezető a tapintathóság és a tárgyakkal való közvetlen kapcsolat lehetőségének fontosságát emelte ki.

A cím nemcsak az előadásból kiemelt, a kiállítás terében megjelenő viseletek, kellékek, látványelemek bemutatását jelenti, hanem azon művészekét is, akiknek nevét a színlapon általában nem láthatjuk. „*A gondolat művészi élménnyé transzponálásának ebben a műhelyében mindenki a megvalósulás nélkülözhetetlen alkotórészévé válik*” – fogalmazta meg a tárlat mondanivalóját az esemény egyik ötletgazdája, Dvorszky Hedvig művészettörténész, a Művészetelméleti Tagozat akadémikusa.

A kiállításlátogató számára az első élményt Árendás József grafikusművész plakátjának meghajlító színészt ábrázoló figurája nyújtja. Az összművészeti tárlat gondolatához csatlakozott grafikáival az Irodalmi Tagozat akadémikusa, Orosz István, az 1998-as színházi világnap eseményének maszkos plakátját tervező Rozmann Ágnes is. Molnár Kálmán grafikusművész munkásságára a vizuális megjelenítésről és a színházi plakát fontosságáról szóló tárlathoz 1976-ban készített plakátjával emlékezünk. A színházi társalgót megidéző térben, Vágó Nelly rajzaival díszített bútorok mellett, a színház- és iparművészet kapcsolatáról szóló, válogatott kötetekre és folyóiratokra is felhívjuk a figyelmet. Közöttük olyan érdekességek is láthatóak, mint a *Magyar Iparművészet* folyóirat színházi tematikus száma, vagy Jánoskúti Márta és Székely László tervezők munkásságáról szóló kötetek. A látogatók a könyvfal-enteriőrben találkozhatnak olyan kiadvá-

nyokkal is, melyeket a tárlathoz kapcsolódó könyvpremiereken láthat először a szakma és a nagyközönség. *A színház kívül* alcímhez kapcsolódva, az új *Magyar Iparművészet*et alapító professor emeritus Fekete György színházi ihletésű famozaik alkotásai mellett Schrammel Imre keramikus budapesti Nemzeti Színház épületét díszítő szobrainak, illetve a Pécsi Nemzeti Színház kultéri domborműveinek fotóablói láthatóak. Unikumnak számít az európai barokk színház rekonstrukciós rajzainak, Baliga Kornél építőművész alkotásainak bemutatása is.

→
Orosz István:
Plakát a budapesti
Bajor Gizi Színész-
múzeum újrainyitása
alkalmából, 1990 /
István Orosz: Poster for
the reopening of the
Gizi Bajor Actors'
Museum, Budapest,
1990
digitális nyomat,
98x67 cm

Először láthatóak Szenes István belsőépítésznek az Eiffel Műhelyházhoz és a Szentesi Színházhoz készült rajzos és kisfilmen megjelenő vázlatai.

A tárlatban számos együttműködő partner mellett, a Magyar Építészeti Múzeum és Műemlékvédelmi Dokumentációs Központ is segítette a színházépületekre vonatkozó kutatómunkát, így az Erkel Színház

Rátkai Erzsébet: Színpadi jelmez a Csíksomlyói passió című előadáshoz (Pécsi Nemzeti Színház, Pécs, 2015). Patinázás: Oszváth Ildikó. Bőrpáncél és pata kivitelezése: Tóth Tihamér és Kállai János / Erzsébet Rátkai: Theatre costume for the performance *Passion of Csíksomlyó* (National Theatre of Pécs, 2015). Patinated by Ildikó Oszváth. Leather armour and hooves executed by Tihamér Tóth and János Kállai

Fotó: Éteri Szabó Zsolt

Berzsenyi Krisztina: Színpadi jelmez Az Úr komédiásai című előadáshoz (Nemzeti Színház, Budapest, 2017). Színpadi maszk kivitelezése: Haraszti Janka. Jelmez kivitelezése: Reményi Lili / Krisztina Berzsenyi: Theatre costume for the performance *Scenes from the Life of St. Francis of Assisi* (National Theatre, Budapest, 2017). Theatre mask executed by Janka Haraszti. Costume executed by Lili Reményi

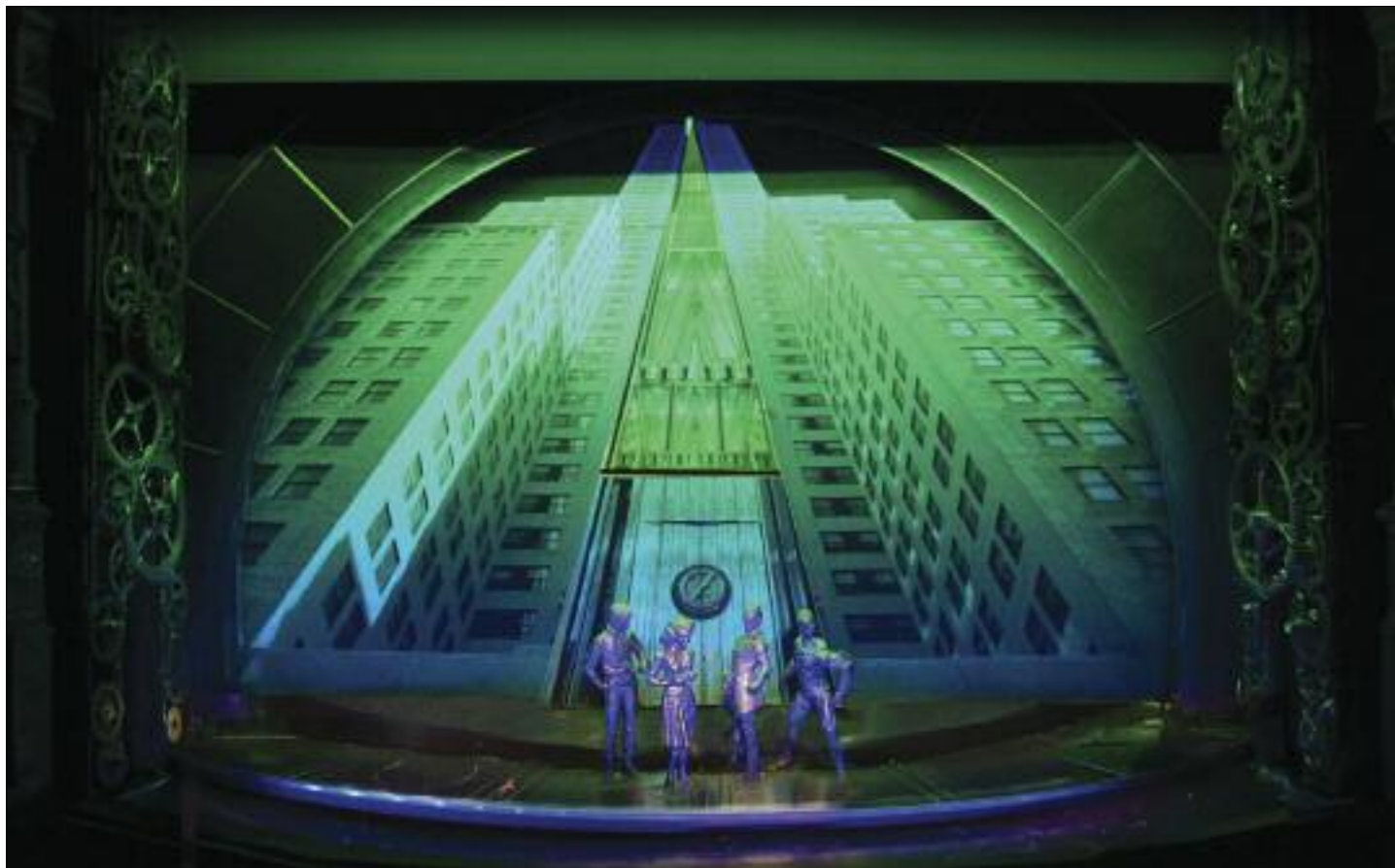
Fotó: Pécsi Nemzeti Színház, Pécs

eredeti terveit ugyanúgy megtekinthetjük, mint a ma Új Színházként ismert Parisiana mulató rajzait is.

A *színház belül* alcímhez kapcsolódva, igazi csapatmunkában létrejött előadások titkait is szemügyre vehetjük. Hat művész együttgondolkodása – jelmeztervező, díszlettervező, rendező, kivitelező iparművész, képzőművész, maszkmester – jelenik meg a Nemzeti Színházban bemutatott, *Az Úr komédiásai* című előadás jelmezeiben, maszkjaiban. De különleges együttműködést reprezentál a Pécsi Nemzeti Színházban bemutatott *Csíksomlyói passió*-előadás látványvilága is, melynek jelmezeit a Színházművészeti Tagozat akadémikusa, Rátkai Erzsébet tervezte. Ugyanígy kiemelhető a veszprémi Petőfi Színházban megvalósult *Chicago*-előadás látványtervezése is – a darabban a börtön- és revüvilágot összekötő motívum a régi gyermekjáték, a papírfűző technikájával csíkozott börtönruha.

Kivételes lehetőséget jelent a bábfigurákkal, mesefigurákkal való ismerkedés is, melyeket a színpadról, könyvlapokról kiemelve, a maguk tárgyi valóságában láthatunk. Szántó Viktória: *A hét királyfi* című előadás bábfiguráit Bodnár Enikő tervező, Módra Ildikó *Cinóber cirkusz* könyvéből kilépő figuráit Szalma Edit tervezőgrafikus hozza el számunkra. Prutkay Péter, a Képzőművészeti Tagozat tagja dobozképeinek leltárát és mesefiguráit is megismerhetjük a tárlaton.

Az előadás díszleteinek makettjeit a tervezők a szín-

Fotó: Kentaur (Erkel László)

Kentaur (Erkel László):
Színházi makett az Óz,
a csodák csodája című
előadáshoz (Vígsház,
Budapest, 2015) /
Kentaur (László Erkel):
Stage maquette for the
performance The Wizard
of Oz (Comedy Theatre
of Budapest, 2015)
 papír, réz (használt
 óraalkatrészek),
 műanyag, plexi,
 polikarbonát

házi műhelynek készítik, mégis mindegyikük aprólékosan kidolgozott iparművészeti alkotás, közülük a kiállításon olyan nemzetközileg is elismert alkotó, mint Kentaur egyedi anyagokból készült, páratlan dobozmakettjeit is megcsodálhatják a látogatók. De láthatunk a Vígsház vagy a kaposvári Csiky Gergely Színház néhány előadásának modelljén keresztül más papírba álmódott csodát is, Bagossy Levente és Szegő György tervezésében.

A Nemzeti Táncszínház, avagy a Szkéné Színház produkcóiából is bemutatunk olyan korábban nem látott különleges maszkokat, díszlet- és látványelemet, kimonókat, melyek a színházi iparművészetet reprezentálják.

Egy kortáránc-előadás világpremierjére készített tündérjelmezt is a nagyközönség elé tárunk, az öltö-zék tervezője Gyulai Natália divattervező. A tánc nemcsak színpadi látványelemekben, de színházi ihletésű kerámiákban is megjelenik a kiállítás balettszínpada köré szerveződő enteriőrben.

A kulisszatitkok sorában a Tiffany-technikát is megidézzük jelmezben, díszletben egyaránt, a Magyar Kanizsai Udvari Kamaraszínház és a debreceni Csokonai Nemzeti Színház alkotóinak csatlakozásával, Húros Annamária és Gyarmathy Ágnes tervezése által. Hager Ritta elismert iparművész monumentális színházi ihletésű függönyét, a *Bánk bán*hoz készült inspirációját osztja meg velünk a tárlaton.

Különleges anyagokba álmodta, varázslatos, mágikus figurákká varázsolja maszkjait több alkotó is. A tárlat egyik meglepetése egy mozgatható, minden mozdulásra más és más arcot mutató plasztikus maszk, mely a kolozsvári születésű művész, Kecseti Gabriella anyag- és formakísérletei sorába illeszkedik. A kiállítótereket színháznak tervező iparművészek által létrehozott, nemzetközi és magyar előadásokhoz készített különleges kalapok és fejdíszek teszik varázslattá a nyíregyházi Móricz Zsigmond Színház és a Fővárosi Nagycirkusz kiemelt produkcióiból, melyeket Kovács Yvette Alida és Papp Janó tervezett.

A színház mágiaja természetesen számos művészt megihletett, oly iparművészeket is, akik nem dolgoztak színpadi megvalósításokban. Mégis olyan műveket hoztak létre, melyekben egy-egy előadás meghatározó figuráját emelték gobelin- (Kelecsényi Csilla), kerámia- (Borsódy Eszter), bőr- (Molnár Imre), avagy üveg- (Soltész Melinda) alkotásuk középpontjába.

Ahogy a színházi előadás is egyszeri és megismételhetetlen élmény, így a felkutatott és tematikus tárlatba álmodott színházi iparművészet megjelenése is az a Pesti Vigadóban. Éppen ezért, *Kulisszatitkok* címmel képes album, könyv-katalógus is készült.

Prutkay Péter: Színházi kelléktár, objekt / Péter Prutkay: Theatre Property Room. Object
2010, 38x47x11 cm

Fotó: Bagossy Levente

Bagossy Levente:
Színházi makett az
Úrhatnám polgár című
előadáshoz (Vígyszínház,
Budapest, 2007) /
Levente Bagossy: Stage
maquette for the
performance The
Bourgeois Gentleman
(Comedy Theatre of
Budapest, 2007)
 papír, ragasztott,
 applikált,
 60x73x54 cm

A független iparművészek bevonására a *Magyar Iparművészet* szerkesztője, Veress Kinga művésztörténész vállalkozott és tett értékes javaslatokat. A fiatalok munkáinak megjelenítése a tárlatban és a rendezvénysorozatban kiegészül a Jelky András Iparművészeti Szakgimnázium végzős jelmeztervező-hallgatóinak öltözekbemutatóival, így adva ünnepi hangulatot a találkozóknak. A diákok az általuk tervezett arany és tüll viseletekben lépnek színpadra, Hendszel Ilona iparművész művészeti vezetésével.

A tematikus programnapokon közelebbről is megismerkedhetnek az érdeklődők a kortárs fiatal művészek alkotásaival és terveivel, így Tóth-Vásárhelyi Réka színházi ihletésű kokeshi babáival, vagy Németh Hajnal Auróra képző- és iparművész hagyományörző

újrágondolt ékszereivel, viseleteivel. Szűcs Edit textiltervező, látványtervező szavait idézve: „a néző a szemével és a fülével is szeretne befogadni, és talán érdemes aktivitásra is készíteni”.

A 2017 őszén megfogalmazott kurátori koncepció legfőbb üzenete az együttműködés a színházi iparművészet reprezentálásáért, a nyitás a nagyközönséggel való interaktív találkozások felé, hiszen ez adhatja ennek a csoportos társulásnak célját és művészeti erejét.

TURNAI TÍMEA
színháztörténész, szakíró, a tárlat és programsorozat
kurátora, a kiállítás könyv-katalógusának szerkesztője

(*Kulisszatitkok, színház kívül-belül. Pesti Vigadó, Budapest, 2018. június 21. – július 29.*)

Kulisszatitkok

Fotó: Kentaur (Erkel László)

Kentaur (Erkel László):
Színpadi makett a **We Will Rock You** című előadásához (BOK Csarnok, Budapest, 2017) /
Kentaur (László Erkel):
Stage maquette
for the production
We Will Rock You
(BOK Budapest Olympic
Centre, 2017)

papír, műanyag,
plexi, polikarbonát,
alumínium

► Kezdjük egy valódi közhellyel: a színházművészet, mely az előadásban nyilvánul meg, a pillanat művésze. Ezt a kijelentésünket 0,52 másodperc alatt 66 300 Google-találat erősíti meg, fejt ki. A termékeny pillanat megvalósulásához, az előadás sikeréhez a magát teljességgel átadó színész és a magáról (napi gondjairól) megfeledkező néző egymásra hangolódása szükséges. A szerencsés esetben estéről estére megvalósuló összetetalálkozást számos szakember közvetkező, kemény munkája előzi meg. A rendező darabválasztása s dramaturggal való végiggondolása a szereplők válogatásával, majd beavatásával folytatódik.

A verbalitás tartalmas képi megjelenítése érdekében csatlakozik a csapathoz a látvány- és jelmeztervező (valamint a színháztechnikus, különösen a 21. század színpadán). És ekkor még csak a prózai színházról beszélünk, a zenés műfajok vagy a bábjáték újabb közreműködőket igényelnek.

E sok résztvevő közül jelen kiállítás a vizuális tervezőkre fókuszál, de egy csavart szaltóval a hivatásos színházi látvány- és jelmeztervezők mellé behív olyan a képző- és iparművészeket, akiket – ha csak munkásságuk perifériáján is – valami módon megbűvölt a színház világa.

Bodnár Enikő:
Boszorkány-marionett
A hét királyfi című
előadáshoz (Kabóca
Bábszínház, Veszprém,
2017) / Enikő Bodnár:
Witch. Marionette
for the production
The Seven Princes
(Kabóca Puppet Theater,
Veszprém, 2017)
maszk: habosított
műanyag

A tárlat egy következetesen építkező sorozatba illeszthető. 2014-ben a Magyar Művészeti Akadémia kezdeményezésére és támogatásával a Műcsarnok Nemzeti Szalon néven kiállítássorozatot indított, azaz a céllal, hogy ismétlődő periódusokban áttekintse a vizuális művészetek különböző területein született főbb teljesítményeket. Az első bemutató a kortárs építészet aktuális feladatait és legjellemzőbb irányait vette górcső alá. A 2015-ös kiállítás a jelenbeli képzőművészet klasszikus műfajainak (festészet, szobrászat és grafika) karakteres vonulatait és eredményeit sorakoztatta fel. 2016-ban a napjaink fotó- és médiaművészetének szerteágazó anyagából született válogatás került bemutatásra. Míg 2017-ben az ipar- és tervezőművészet elmúlt tíz évének áttekintése történt meg.

A Pesti Vigadó épületében most megvalósult, a színházi tematikára épülő seregszemle széles körű együttműködésnek köszönhető. A Magyar Művészeti Akadémia Iparművészeti és Tervezőművészeti Tagozatának csoportos tárlata az előkészítő munka során megmozgatta a Színházművészeti, az Irodalmi, a Képzőművészeti és a Művészetelméleti Tagozatot is – ezzel is jelezve, hogy a színház összművészeti műfaj.

Színházépülettel, vagyis az előadások fizikai terével, illetve annak külső díszítésével, belsőépítészeti megoldásával a kiállítás több egysége is foglalkozik. Baliga Kornél belsőépítész, építőművész többévi felmérő munkát követően 2003-ban készítette el az 1856-ban leégett eszterházai Operaház rekonstrukciós tervét. Kotsis Iván építész, építészettörténész hagyatékából az Erkel Színház épületének átalakításához 1959–1962 között készült tervek kerülnek bemutatásra. Szenes István belsőépítész saját vallomása szerint olyan tervező, aki az alapoktól kezdve, az építéssel együtt találja ki az épületet, ezért számára nem elválasztható az exteriőr az enteriőrtől. Az épületnek kívül-belül egy gondolatot kell sugároznia. Színházakhoz köthető korábbi munkái a veszprémi Petőfi Színház és a nyíregyházi Móricz Zsigmond Színház felújítási feladatai voltak. Míg jelen kiállításon a legfrissebb megoldásokkal, a fővárosi Eiffel Műhelyház tervével és a Szentesi Színház belsőépítészeti kialakításával találkozhatunk. Schrammel Imre keramikus iparművész életművéből két színházépülethez kapcsolódó munka tablókön felvonultatott fotódokumentációja látható. A Pécsi Nemzeti Színház kültéri szobrainak tervezésekor, 1986-ban dolgozott először együtt Siklós Mária építésszel. Schrammel a főépület és a Kamaraszínház összekötő elemét 4,8 x 14 méteres, 750 elemből álló, a Zsolnay-gyárban készült mázas pirogránit kültéri elemekkel díszítette. A művész az 1990-es években a herendi porcelángyárral való együttműködés során született ún. karneváli figuráknak az ezredfordulón a budapesti Nemzeti Színház falain kívánt utóéletet biztosítani. Ezúttal is Siklós Máriával kezdte a munkát. Az eredeti tervek szerint az épület külsejére pirogránitból elképzelt pillérszobrok a régi szertartások ünnepélyes menetét imitálva a belső térbe vonulnak, egészen a proscénium faláig. A külső burkolattal megegyező színű az előcsarnokban fokozatosan színesedni kezd, a színpadot elérő maszkos figurák pedig már festett porcelánból készülnek. A belső berendezés teljes irányváltása okán ez az elképzelés nem valósult meg. A külső figurák részben megmaradtak, végül finombetonból kerültek kivitelezésre.

A színpadképek világát makettek, látványtervek mutatják be. E területen Bagossy Levente, Erkel László

Fotó: Peka Roland

**Földi Kinga: Jelmezek, kellékek a Szemünk fénye című előadáshoz (Nemzeti Táncszínház, Budapest, 2014) /
Kinga Földi: Costumes and props for the production The Apple of Our Eye (National Dance Theatre, Budapest, 2014)**
festett, varrott, ragasztott, maszk: 40x50 cm

→ **Gyulai Natália:**
Tündérmű a Le conte de Cendrillon című előadáshoz (Le Bâtiment des Forces Motrices, Genf; Müpa, Budapest, 2010) / Natália Gyulai:
Fairy costume for the production Le conte de Cendrillon (Le Bâtiment des Forces Motrices, Geneva; Müpa Palace of Arts, Budapest, 2010)

poliészter, tüll, selyem, viszkóz, magasság: 180 cm

(Kentaur) vagy Szegő György neve megkerülhetetlen. Ikonikus munkáik beégték a hazai színháztörténetbe.

Az adott színházi előadásnak kialakított térben mozgó színészek jelmezei korstílusbeli ráerősítéssel vagy épp ellentéttel segíthetik a rendezői gondolat kifejtését. E tárlaton szerepelnek a jelmeztervezés „nagyasszonyainak” olyan munkái, melyek kivitelezésében iparművész alkotótársakkal dolgoztak együtt. Gyarmathy Ágnes a debreceni Csokonai Színház produkciójánál Debreceni Kornélia képzőművésszel, a Józsefvárosi Színházban (ma Turay Ida Színház) Harsay Ilona bőrtérvezővel társult. Jánoskúti Márta operajelmezeinek kiegészítői Karattur Katalin avatott közreműködésének köszönhetőek.

Az indokolt színpadi kiegészítők, ékszerek, kellékek kiteljesítik az előadást. Minőségben illeszkedniük kell a játéknak egészéhez. A cirkuszművészet igényeire szabott együttműködés eredményei Papp János jelmeztervezőnek és Pap Judit iparművésznek a *Cirkuszi szomszédolás* című produkcióhoz készített fejdíszei.

Ilovay Zsuzsa: Színpadi korona Tordai Hajnal jelmeztervéhez / Zsuzsa Ilovay: Crown for a costume design by Hajnal Tordai
 sárgaréz, ezüstdrót, gyöngy, féldrágakő, Ø 20 cm

Fotó: Könyg Anna

Fotó: Almási J. Csaba

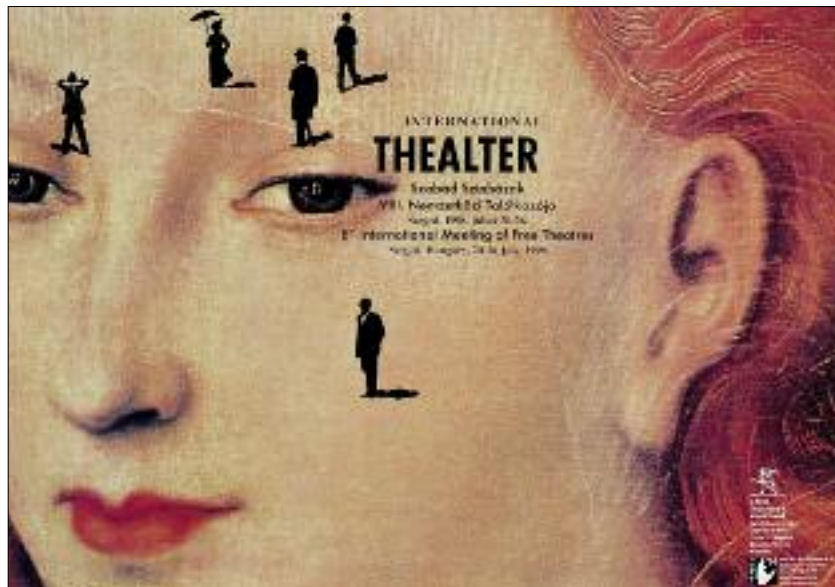
Kovács Yvette Alida látványtervező alapjai – melyek kivitelezője Antal Éva kalapkészítő mester volt – egy 2017-es nyíregyházi előadás sikeréhez járultak hozzá. Tordai Hajnal jelmeztervezőtől ezúttal általa tervezett színpadi kiegészítőket, nyakékeket említünk föl, melyeket Ilovay Zsuzsa ötvösművész hívott életre. Molnár Éva ötvösművész 1984 óta több színház felkérésének tett eleget, alkotótevékenységének állandó eleme lett a színpadi kellékek készítése. Török Réka gyergyószentmiklósi tervező friss munkája, egy bikafejes maszk a Csíki Játékszín produkciójához született.

A bábos műfajt két alkotó munkái képviselik. Bodnár Enikő bábtervező, díszlet- és jelmeztervező figurái a veszprémi Kabóca Bábszínház *A hét királyfi* című előadásához készültek, s többféle bábtechnikát vonultatnak fel. Remsey Dávid grafikusművész, a Remsey művészcsalád fiatal generációjának tagja pedig kísérleti jellegű, a fénytechnikát és a bábjátékot kombináló, ún. Ledpuppets formáció előadásképeinek tablótí mutatja be.

Táncszínházi produkciók közreműködője Földi Kinga jelmez- és textiltervező, valamint Gyulai Natália jelmez- és divattervező mellett Szűcs Edit textiltervező, látványtervező speciális testmaszkjaival. Ez utóbbiak az alkotó saját bevallása szerint a test köré épített, a rejtőzködést egyre inkább lehetővé tévő tokok, amelyek kijelölik a személyes zóna határait.

A színházi plakát azon túl, hogy felhívja a figyelmet az elkészült produkcióra, vagyis promotálja azt, a színházi emlékezet megőrzésének egyik fontos eleme. Dokumentálhatja a produkcióban közreműködők nevét, de jól sikerült grafikai megoldás esetén az előadás hangulatát is felidézheti számunkra.

Baráth Ferenc, Molnár Kálmán és Rozmann Ágnes plakátjai mellett Bakos István és Orosz István kiválasztott munkái a Nemzeti Színház közelmúltjának és jelenének egy-egy fontos előadását idézik meg. Az 1978-ban újjászervezett színház bemutatkozó előadásának rendezője a frissen kinevezett igazgató, Székely Gábor volt. Az akkori társulat Georg Büchner *Danton balála* című darabját vitte színre. Vendégként Székely László jegyezte a díszletterveket, míg a jelmezek Vágó Nelly nevéhez kötődtek. Ahogy azt Bécsy Tamás korabeli elemző kritikájában olvashatjuk (*Színház,*

1979/2), Székely Gábor rendezésének legfőbb érdeme az volt, hogy végre gondolatok jelentek meg a színpadon, s világképet közvetített. Ez tükröződik vissza Bakos István műven is.

A Nemzeti Színház 2014-es emblematisz előadásának plakátját Orosz István tervezte. A Vidnyánszky Attila igazgató által rendezett *Isten ostora* Bánffy Miklós *A nagyúr* című műven alapult. A poszter esszenciális sűrítmenye az Attila hun király alakját övező/át-szőő ellentmondó legendáknak, melyeken átdereng a napba haló sólyommadár sziluettje.

A színházi produkciókban aktívan közreműködő alkotók mellett számos további művész, színház által inspirált műveivel találkozhatunk.

A kiállítás könyvfal egysége a színház és iparművészet kapcsolatát reprezentáló könyvek borítóit sorakoztatja fel, így mutatva be a színházi iparművészet szakirodalmát, az illusztrátorokat és grafikusokat, ösztönözve a látogatókat e témakörben való további elmélyülésre.

ÁCS PIROSKA
művészettörténész

(*Kulisszatitkok, színház kívül-belül. Pesti Vigadó, Budapest, 2018. június 21. – július 29.*)

Baráth Ferenc:
Szabad Színházak
VIII. Nemzetközi
Találkozójának
plakátja, 1998 /
Ferenc Baráth:
Poster of the 8th
International Meeting
of Free Theatres,
Szeged, 1998

Kert a városban

A húszéves Gödöllői Iparművészeti Műhely kortárs képző- és iparművészeti kiállítása a Pesti Vigadóban

► „Gödöllő a kert, amely most bejött a nagyvárosba” – mondta Katona Szabó Erzsébet Ferenczy Noémi-díjas textilművész, a Magyar Művészeti Akadémia (MMA) rendes tagja, a Gödöllői Iparművészeti Műhely (GIM) vezetője, a *Kert a városban* kortárs képző- és iparművészeti kiállítás szervezőjeként jelölnek meg a kiállítást kísérő dokumentumok.

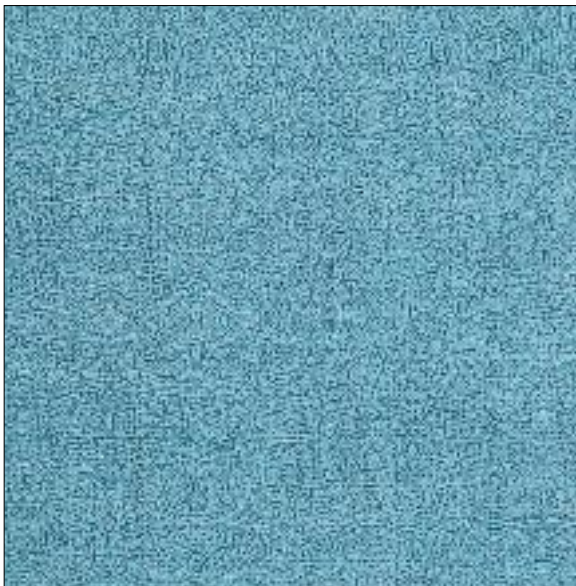
A 20. század elején Gödöllő csodálatos kertet jelentett azoknak a művészeknek, családjaiknak és barátainak, akik követték Kriesch Aladár festőművészt, miután 1901-ben házat vett Gödöllőn az Erdő utcában, 1904-ben kalotaszegi gyűjtőútra ment, majd el-

indította a gödöllői szövőműhelyt, később szövőiskolát. Művészek és a szövőmesterek letelepedése következett, Belmonte Leo és felesége, Juhász Árpád, Zichy István, 1907-ben Nagy Sándor és felesége, Kriesch Laura is Gödöllőre költözött, majd Undi Mariska és Undi Carla is csatlakozott a művésztelephez. A gödöllőiek 1906-ban sikerrel szerepeltek a milánói világkiállításon. Ott voltak 1909-ben a Velencei Biennalé magyar pavilonjában és a Nemzeti Szalonban, 1910-ben a KÉVE művésztársaság nagy kiállításán Bécsben. Ekkor Remsey Jenő és Frey Vilma csatlakozott a telephez. 1913-ban kollektívájuk életre keltette

Kert a városban képző- és iparművészeti kiállítás (részlet), az előtérben jobbra Barabás Márton installációja, a háttérben balra Katona Szabó Erzsébet bőrkollázsa / Photo of the fine and applied arts exhibition Gardens in Towns. In the foreground right an installation by Márton Barabás, in the background left a leather collage by Erzsébet Katona Szabó
Pesti Vigadó,
Budapest, 2018

Fotó: Papp Tibor

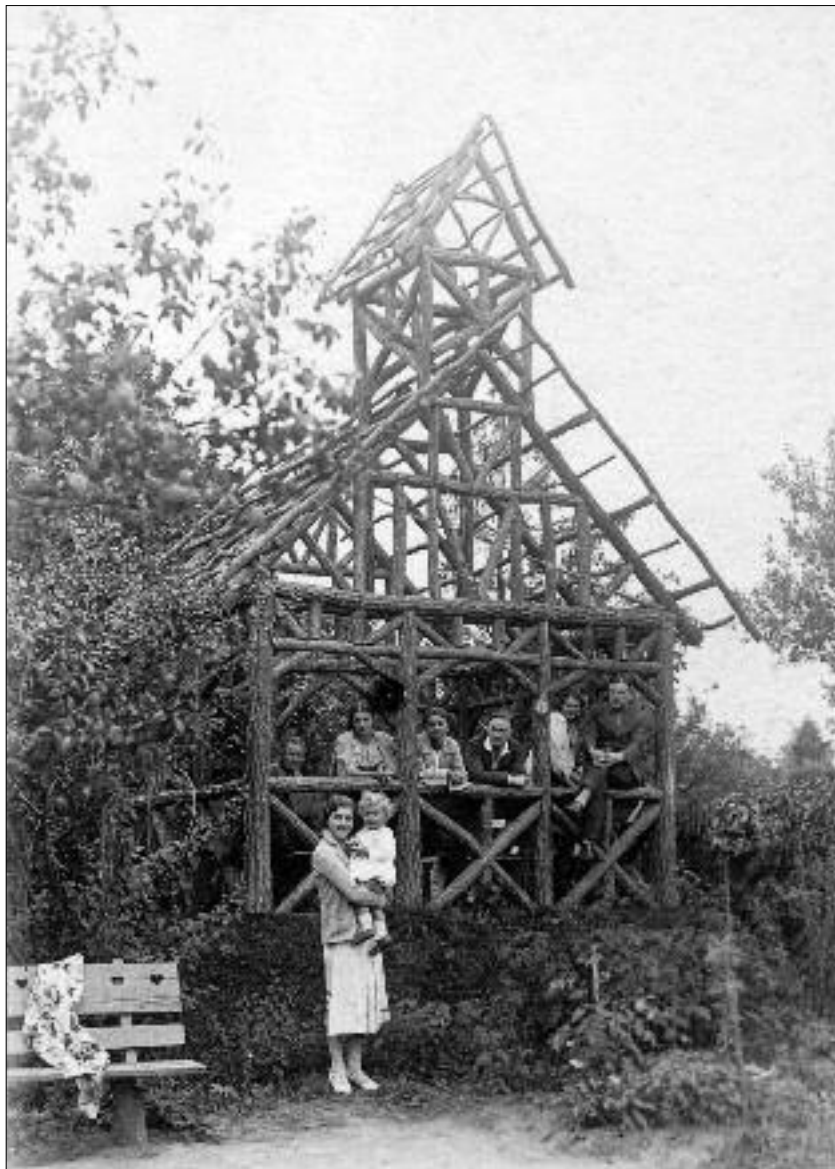

**Olajos György: Tél (Évszakok IV.) – részlet /
György Olajos: Winter (Seasons, IV). Detail**
2000, plexi, szitanyomás, vegyes technika,
a teljes méret: 56x50 cm

a marosvásárhelyi Kultúrpalotát. 1918-ban Körösfői hadifestő lett az olasz hadszíntéren, a Tanácsköztársaság köztulajdonba vette a szövőiskolát. Körösfői-Kriesch Aladár halálát követően a római és párizsi tanulmányok után hazatért festő, grafikus, Nagy Sándor és felesége újjászervezték a szövőműhelyt, 1927-ben nagy kiállítást szerveztek Gödöllőn.

A gödöllői művésztelep eszméi gyökerei az angol preraphaelita mozgalomhoz nyúlnak vissza. Nazarénus szellemiség mellett Lev Tolsztojt követték, a művészet társadalomjobbító erejét, a munka, művészet és élet egységét hirdették, a népművészet elemeinek beemelésével. Törekvéseiket Schmitt Jenő Henrik gnosztikus filozófiája és Szabó Ervin és körének szocialista eszméi fűszerezték.

Életmódjukat a rend és a harmónia keresése jellemezte, értékrendjük központjában a harmonikus személység állt, aki az örömet kisugározza a környezetére. Az egész élet művészetté, műalkotássá formálása

Repró: Papp Tibor

volt a céljuk, nem volt fontos az anyagi javak gyűjtése, puritán jómódra törekedtek, az egyén szellemi és fizikai karbantartását tartották fontosnak. A legújabb művészeti irányokat ismerő, világot látott társaság a magyar szecesszió központi iskolája lett.

**„Dombi lugas” Körösfői
Ilka kertjében /
'Trellis on a hill' in the
garden of Ilka Körösfői**
1930-as évek

Kókay Krisztina:
Hársfaillat /
Krisztina Kókay:
Linden Blossom
Fragrance
2001, tollrajz,
61x44 cm

Fotó: Neumann Ildikó

Körösfői-Kriesch Aladár felesége, Ujvárossy Ilka – a kolónia női tagjainak tanácsadója – férje életeszményét követte, anyaként öt gyermek ellátása volt a fel-

adata. Alkotói kiteljesedése híres „illatos” kertje volt, ahol az angol tájképi kertek stílusában művészi módon egymásba csengtek színek, hangulatok, illatok. Ezt a

domináns ihletet Nagy Sándor jellegzetes szecessziós stílusban meg is énekelte.¹

A nyolcvanas években még létezett az egykori művésztelep leszármazottaiból és baráti társaságaikból álló kis közösség, Gödöllő városa és az ott élő művészek folytatni akarták az egykori művésztelep tradícióit. Körösfői-Kriesch Aladár eredetileg a jó levegő miatt költözött Gödöllőre, ezért épített házat, műtermet az erdő melletti utcában. A viruló természeti környezet ma is él a Körösfői utca (a régi Erdő utca) kertjeiben.

A gödöllői művésztelep szellemi hagyományait folytatja az 1998-ban Katona Szabó Erzsébet vezetésével alakult Gödöllői Iparművészeti Műhely. Az egykori művésztelep tagjai a képzőművészet és az

iparművészet egységére törekedtek, a festészet, gobelin- és szőnyegszövés, grafika, illusztráció egyaránt szerepelt az általuk művelt műfajok között. A gödöllői művészek elhatározták, hogy újra művészeti tanfolyamokat tartanak fiataloknak és érdeklődőknek, egy művészetpártoló, a művészeti műfajokra fogékony réteg felneveléséért, fiatal tehetségek pályára segítéseért. A másik fő tevékenységi kör az autonóm és alkalmazott művészeti, főleg csoportos kiállítások szervezése lett, az alkotó közösségi szellem és a gödöllői művésztelephez hasonló értékek felmutatására. Így rendszeres vendégek a különböző művészeti műfajok kiváló képviselői.²

A GIM Ház ma már legendássá vált, színekre komponált kertje inspiráló helyszíne lett a 2001 óta nya-

Hidasi Zsófi: Átmenet, installáció (részlet) / Zsófi Hidasi: Transition. Installation (detail)
2018, növény, hurkapálca, egyéni technika,
35x130x160 cm

ranta visszatérő *KERT*... összművészeti rendezvénynek. Több mint háromszázan állítottak ki Gödöllőn az elmúlt években. A GIM húszéves jubileumi kiállítására tematikus műveket hívtak meg, és mellettük a műhelyben induló fiatal művészek alkotásai is helyet kaptak a Pesti Vigadóban. A huszonnyolc kiállító művész közül többen már nincsenek köztünk, Bódis Erzsébet, Bohus Zoltán, Remsey Flóra és Szuppán Irén munkái emlékeztetnek rájuk.³

A rendezők láthatóan törekedtek arra, hogy a meghívott művekkel bemutassák a művésztelep és a GIM szellemi és filozófiai rokonságát. A művésztelep életéről fellelhető dokumentumok közül Körösfői-Kriesch Aladár leszármazottai hozzájárultak néhány, az 1930-as években készült fotó reprodukálásához, amelyek megőrizték a régi időknek azokban az években még meglévő nyomát. Buja nőszirmocsoportok, dús lombú fák között játszó gyerekek tűnnek fel e képeken, s a

Szócs Miklós TUI:
Tendenciák V. /
Miklós Szócs TUI:
Tendencies, V
2000, wengefa,
20x45x45 cm

Fotó: Benkő Sándor, Artfóto

„dombi lugas”, amely ikonikus szerepet töltött be Körösfői Ilka kertjében. Mind azt a régi fényképek kelte nosztalgikus hangulatot árasztják, amely az egy-szervolt, tán igaz sem volt sóhajtást váltaná ki, ha Katona Szabó Erzsébet és Hidasi Zsófi nem varázsolta volna a Vigadó legszebb kiállítótermébe magát a kert, élő, növekvő fűvel, öntözendő növényekkel, dekorációként és alkotásként is (Hidasi Zsófi: *Atmenetek*).

Seregszemle helyett csupán néhány művet emelnék ki a remekül komponált kiállításból, amelyek belsővé téve a régi gödöllői élményt és eszményt – a kézművesmunka, az anyag és a természet áhítatos tiszteletét, a korszerűséget és az alkotói alázatot –, összekötik a múltat a jövővel.

Olajos György grafikusművész rendszeres résztvevője a textilművészeti kiállításoknak. Káprázatos precizitással és technikai perfekcionizmussal valósítja meg műveit. *Évszakok* sorozatának plexilapokra nyomott, palimpszesztszerű miniatűr labirintusai akár mennyiségből minőségbe átcsapó kalligráfiának vagy alulról szemlélt pázsitnak tűnnek. Ránézésre hasonló, sűrű, miniatűr vonal-labirintusnak vélhetők Kókay Krisztina textilművész lehetetlen finom tollrajzai, amelyek azonban lelki jelekként, titkosírásként a vonalakázás monomániás belső parancsára egy sérülékeny, esendő személyesség feltárulkozását rejtik. *Hársfaillat* című műve a levegőben sűrűsödő és szétfoszló, az ember rutinszerű létezésébe éket verő érzéki szenzá-

Orosz István:
Kockalabirint,
térplasztika /
István Orosz:
Cube Labyrinth.
Space sculpture
2018, anamorfózis,
30x78x67 cm

Fotó: Orosz István

**Bódis Erzsébet: Virágzó
mező, faliszőnyegterv /
Erzsébet Bódis:
Blossoming Field. Wall
carpet design**
1965, akvarell, papír,
62x48 cm

ciót képes megszólaltatni. A miniatűr monumentalitás látszólagos ellentétpárja Katona Szabó Erzsébet grandiózus bőrkollázs *Metropolisa*. Valójában ő is az improvizáció alkotásmódját, a készítés közbeni ihletett állapotot éli meg, amely a befogadót is társalkotóként képes magával ragadni. Különböző léptékű, színárnyalatú bőrsávok lüktetnek, torlódnak négyzetmétereken át, hol felhőkarcolók tömegét éreztetve,

idősíkokat egymásra torlasztva, hol térillúziót keltve, oly fegyvermezzet, mint ahogyan a kertész dolgozik a természet élő teremtményeivel. Érzékiség és szellemi kalandvágy, vallomás ez az idő és a tér korlátairól.

Szőcs Miklós TUI trópusi fafajtaikat munkál meg, gyönyörködtető precizitással *Tendenciák* sorozatában (I–VI.), a makassar-ében-, wenge-, amaránt-, paduk-, badi- és jávorfa segítségével bonyolult, Möbius-szalagot megszégyenítő, térbeli mandorla-effektust keltve mesél bomlási és/vagy egyre bonyolódó folyamatokról, elmerülve a hajszálpontos megmunkálás és a filozófiai gondolat interferenciáiban.

A GIM húsz évét összegző kiállítást teljessé teszi, dokumentálja és értelmezi az alkotóközösség és az intézmény történetét, atmoszféráját megidéző, fejezetekre tagolt, 25 perces archívkép-sorozat.

HUSZ MÁRIA
esztéta

(Kert a városban kortárs képző- és iparművészeti kiállítás. Pesti Vigadó, Budapest, 2018. április 12. – június 10. Kurátorok: Katona Szabó Erzsébet textilművész és D. Udvary Ildikó művészettörténész)

Jegyzetek

1. „A tavasz első derűje kicsal a pattogó rügyek közé, tüdődöt kitarod a langy szellőnek, festéket, vázsnat földre bányva ott ülsz, jársz vagy fekszel a természet zöldjében, várva az újjáébredés minden kis változását, s lelked eközben megtelik gyönyörűséggel, s a névtelenül maradt érzések zibongának benned, és ezt az állapotot szinte boldogságnak nevezed.
Ezt a tavaszt Te megérszed.
De hát miért nem érzed meg akkor most az emberi lélek tavaszából kelt új, soha nem érzett üdesegeit fuvallatot is, mely lelkedet a mennyországgal töltene be?
Miért nem érzed a Szép új fogalmának bimbájából áradó édes illatot? Miért nem hallod, hogy pattognak a magasabb gondolkodás rügyei, s miért nem látod, hogy minő gyönyörűségesen hímek, virágos újrúbat ölt a fantázia végtelen mezője, ahol a szimbólumok ezer tarka lepkéje kergetőzik?” Nagy Sándor: Levél egy, több, sok kollégához. *Művészet*, II. évf. (1903) 1. sz. 57–58.
2. „A kert az emberek lelkének menedéket nyújt”. Beszélgetés Katona Szabó Erzsébettel. *Vigadó Hírlevél*, 2018. március 29. <http://vigado.hu/-/a-kert-az-emberek-lelkenek-menedeket-nyujt-> (hozzáférés: 2018. május 23.).
3. *Pesti Vigadó Programmagazin*, IV. évf. 2. sz. 17. <http://vigado.hu/documents/10197/253756/Pesti-Vigado-Programmagazin-2018Q2.pdf> (hozzáférés: 2018. május 23.).

Steps Ahead

Terméktervezés Lengyelországban és Magyarországon 2000 után

► Nem mindennapi kiállítás nyílt meg a FUGA Budapesti Építészeti Központban május 9-én. Bár az utóbbi évtizedek terméktervezéséről különböző szintű összefoglalások születtek már mindkét országban, itt és most egyszerre többet és kevesebbet is láthatott a látogató. Kevesebbet, mert az alig több mint 200 négyzetméteres kiállítási tér kemény megkötés volt a nagyobbról álmódó fantáziának. Úgyanakkor a bel-

városi kulturális központ – késő estig látogatható, díjmentes belépést biztosító, egyszersmind építészeti és iparművészeti, képzőművészeti és zenei programjaival – nemcsak a két nemzet eredményeinek vizsgálatára, a kérdések tisztázására kínált alkalmat, de gazdasági és társadalmi alapkérdések és az újabban „kreatíviparnak” nevezett terület kapcsolatainak átgondolására is szakembereknek és az utcáról betévedő

**Bartosz Piotrowski –
NC.Art: JAZZ villamos.
Gyártó: PESA Bydgoszcz
S.A. / Bartosz
Piotrowski – NC.Art:
'JAZZ' tram.
Manufacturer:
PESA Bydgoszcz S.A.
2014**

Fotó: PESA Bydgoszcz S.A.

Kerégyártó András:
Biela kül-
és beltéri szék.
Gyártó: Nezozen Kft. /
András Kerégyártó:
'Biela' chairs for
out- and indoor use.
Manufacturer:
Nezozen Llc.
2015, solid surface

Fotó: Kerégyártó András

látogatóknak egyaránt. (A kiállítás előkészületeiről már hírt adtunk a *Magyar Iparművészet* 2018/3. számában, most eredményeiről lesz szó.)

A rendelkezésre álló – mintegy 80 méter hosszú – falfelületből adódóan 36-36 színes tablón jelentek meg a kiválasztott termékek, és három nyelven – angolul, magyarul és lengyelül – a termékismertető. A tárgyak közül – helyhiány miatt – valóságosan csak 6-6, viszont a mozgást, illetve mozgatót igénylőkből további 8-8 videón is szerepelt. A lengyel tárgyak válogatásának alapjául a Czesława Frejlich és Dominik Lisik által szerkesztett, e kiállítást is támogató Adam Mickiewicz Intézet kiadásában készült *Polish Design: Uncut* kötet szolgált (Varsó, 2013), míg a magyar termékek nagyrészt a Magyar Formatervezési Tanács nívódíjpályázatai évenkénti kiadványainak válogatásából származtak. A termékek és tervezési törekvések összehasonlíthatóságát szolgálta a közel azonos tárgycsoportok kialakítása: bútor, kerámia, porcelán és üveg, világítás, háztartási és orvosi eszközök, szociális design, közlekedés és szállítás, közterek, sport- és szabadidős eszközök, játék és zeneeszközök, melyek – az egyes tárgyak minőségén túl – a két ország ipari termelésében betöltött súlyukról is beszéltek.

A bútortémát – társadalmi szerepénél fogva – mindkét országban a legszélesebb választék jellemzi. Az ismert és sikeres magyar bútorok között találtuk Vársárhelyi János elegáns, hajlított elemekből álló, finom fa-fém kapcsolatú *Smoky* karosszékét, Terbe János *Pic-Pack* és *Exkluzív* papírbútorcsaládjait, Néma Júlia elsősorban fürdők és uszodák számára szolgáló *Moduláris kerámia ülőbútorait*. Az újabbak között pedig Gyimóthy György kényelmes és harmóniát sugalló – időközben az Iparművészeti Múzeum gyűjteményébe került – *Shin* étkezőszékei, Kerékgyártó András markánsan egyszerű, a kő és műanyag közti átmenetet képező solid surface anyagú, kül- és beltérre egyaránt alkalmas *Biela* székei voltak láthatók Lévay Ariel *Aurora* elnevezésű fa-fém asztalával együtt.

A lengyel bútorkínálat élén Roman Modzelewski 1958-ban – egykor üvegszálás poliészterből – készített organikus formájú, immár klasszikus *RM58* fotelje állt, amelyet rotációs polietilénöntéssel gyártanak 2012-től. A kollekcióban pedig gazdag kárpitozású

Fotó: KABO & PYDO

pihenőbútorok éppúgy szerepeltek, mint speciális, számítógépes munkára kialakított, számos díjat nyert székek, könnyű irodai munkára, illetve várótermekbe tervezett, finom fémszerkezetekre alapozott ülőbútorok, valamint a hatvanas évek népszerű falábas foteljeiből kifejlesztett fotelek. Különösen a FiDU technológia alkalmazásával létesített háromlábú acéllemez székek és a külső és belső használatra egyaránt kialakított, nemzetközi Red Dot díjjal kitüntetett *Tulli* fotelek érdemlik meg figyelmünket. Az Oskar Zieta által tervezett és két magasságban is gyártott, díjakkal elismert, acéllemez *Plopp* a magas színvonalú ipari gyártásra és a megkülönböztető, attraktív egyedi formálásra egyszerre jó példa.

A szállító járművek ugyancsak jelentős számú csoportját a megvalósított lengyel termékek uralták a prototípus, illetve újabban induló magyar termékekkel szemben. Élén a közel 190 kilométer/óra sebességet elérő, intercity-szabványú *EMU PesaDART* vonat, az egyterű, hatrészes, alacsonypadlós *IMPULS 35 WE*

**Katarzyna Borkowska
– Tomasz Pydo
(KABO & PYDO):
Betekert függőlámpa.
Gyártó: KABO & PYDO
/ Katarzyna Borkowska
– Tomasz Pydo
(KABO & PYDO):
Wrapie pendant lamp.
Manufacturer:
KABO & PYDO
2010, kerámia**

**Üveges Péter
– Kiss Gergely:
Moveo elektromos
robogó. Gyártó:
Moveo Zrt. /
Péter Üveges
– Gergely Kiss:
'Moveo' electric
scooter. Manufacturer:
Moveo Ltd.
2016, szénszálas,
súlya: 45 kg**

jelű, az agglomerációs közlekedésre – különös gond-
dal a mozgáskorlátozottakra – fejlesztett vonat, az
ugyancsak elsősorban agglomerációban használatos
JAZZ villamos és a *FELIX 8x8* reptéri mentő- és tűz-
oltójárművek találhatók – mind a 2010-es évekből!
Mellettük katonai járművek, tengerjáró sporthajók és
légi taxiként is használatos, karbon-kompozit mono-
coque vázszerkezetű repülőgépek egyaránt említen-
dők még. A hazai megoldások legjobbjait is kompo-
zítanyagok jellemzik és hangsúlyosan elektromos
meghajtásúak: ilyenek a moduláris fejlesztésű, több-
féle hajtásrendszerű, magas utazási komfortot bizto-

sító *Modulo* buszok és a szállítást-tárolást összehaj-
tható megoldásukkal megkönnyítő *Moveo* robogók.
Idesorolható a szociális tervezés szerény számú, de
kiváló (egyébként a lengyel közlekedési eszközök kö-
zött is megtalálható) példái közül a kerekesszékesek
gépkocsival való közlekedésének régóta megvalósi-
tásra váró, Varga Zsolt által javasolt megoldása: a
Kenguru gépkocsi. A budapesti városnézés legújabb
attrakciója a páratlan panoráma élményét nyújtó *Le-
genda* folyami városnéző hajó.

A háztartási eszközök köre egyértelmű lengyel do-
minanciát mutatott, kezdve a hagyományos porszívó-

Fotó: Oláh Attila

tervezési témától a lakásbiztonságot szolgáló, öt intelligens készülékből álló (beázás-, füst-, mozgás-, nyitászérzékelőt és távvezérlőt tartalmazó), kitűnő *FI-BARO Starter Kiten* át a mondhatni legősi fejsze-tervezésig. Csakhogy az utóbbi nyele ergonomikusan alakított kompozitanyagból készült, kiváló minőségű acélfejét pedig indukciósan edzették és fixen egyesítették a markolattal. A háztartási eszközök hiányát ellensúlyozó magyar műszeripart a mára legjelentősebb 77 Elektronika vállalat világszerte keresett vér- és vízeletvizsgáló készülékei mellett kisebb versenytársai, az Innomed Medical és a Mediso, valamint az újabban jelentkezett HandinScan különböző, szabadalmakkal megtámasztott orvosi eszközökkel és speciális gyógyászati termékekkel képviselték magas színvonalon.

A fény természetének megfelelően a világítástervezés többféle irányt képviselt; a köztéri és lakásvilágítási eszközök családjában a műszaki teljesítményükkel kitűnő LED-es köztéri lámpák mellett a frappáns

Foto: Magyar Formatervezési Tanács

Foto: Przemek Szuba

felfüggesztésével sikeres lengyel *Wrappie* lámpán túl széles körű elismerést aratott a Szentirmai-Joly Zsuzsanna szabadalmára alapozott, „mozgó szövetű” *Lao-koon* lámpacsalád. Voltaképpen a fénnnyel való tervezés nagy családjába tartozik Losonczy Áron – a porcelán és üveg használati tárgyak nem túl nagyszámú köréből kiemelkedő, az építészeti és tárgytervezésben egyaránt használt – mára nemzetközileg elismert *üvegbetonja* is.

A két főváros, Budapest és Varsó utcabútorzatának újabb megoldásait láthattuk Zalavári Józseftől, illetve Barbara Dobrzynskától és a Grzegorz Niwiński – Jerzy Porębski tervezőpárostól, Iványi Lászlótól pedig az intézményi közterek elegáns ügyfélfirányító készülékeit.

A sport- és szabadidős eszközök, valamint a játék és zeneeszközök körét gazdag magyar anyag reprezentálta az egyre népszerűbbé váló *Gauskeréktől* a *Primus Dingby* üvegszálas vitorlás hajón át a kis helyeken is sokoldalú testedzést biztosító *HBH* kockáig és *Tegball* asztalig. Míg az utóbbi joggal áll a világsiker küszöbén, Kelle Antal *VARIART* munkája már bejárta a fél világot, és az Etalon Akusztika érzékeny plasztikákként kialakított hangsugárzócsaládja is elismert szereplője a nemzetközi piacnak. Hihetetlenül kis

Oskar Zieta:
Plopp háromlábú szék.
Gyártó: Zieta
Prozessdesign /
Oskar Zieta: 'Plopp'
3-legged stool.
Manufacturer:
Zieta Prozessdesign
 2005–2006, acél,
 FiDU technológia,
 porlakk bevonat

Sümegi László:
LabUReader Vision
2000 félautomata
vizeletelemző készülék.
Gyártó: 77 Elektronika
Kft. / László Sümegi:
'LabUReader Vision
2000' half-automated
urine chemistry
analyzer.
Manufacturer:
77 Elektronika Llc.
 2000–2005,
 rozsdamentes acél,
 üveg, gránit

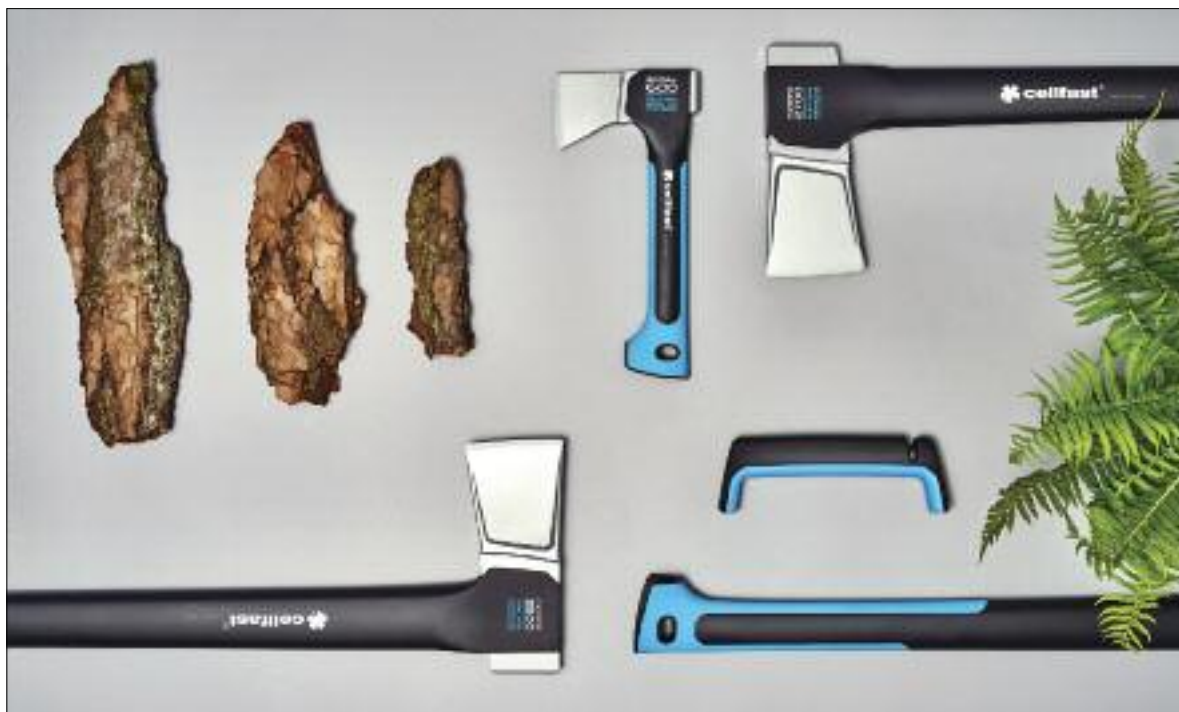
méreteivel és finoman kialakított részleteivel hívta fel a figyelmet Üveges Péter *U.P.G.* egyedi hangszerkollekciója. A példasort méltán zárta humanista üzenetével a Geppetto stúdió várandós anyukáknak tervezett *mp3 lejátszója*.

Egy designkiállításnak a designja is fontos szerepű. A kiállítás tervét a varsói Studio Robot munkatársai (Karolina Chyziak, Krzysztof Czajka és Łukasz Wysocki) készítették. A feketére festett zártszelvény keretszerkezetekből összeállított cikcakkos panelsor, amely főként különböző szögben rögzíthető sarokelemeivel érdemelte ki figyelmünket, és amelyre felületalakítóként a tárgyfotókat és ismertetőket hordozó fehér gyöngyvásznat feszítették, összefogott, mégis játékos kialakításával jól alkalmazkodott a rendelkezésre álló, többfunkciós térhez. Visszafogottságával kiemelte a kiállítás anyagát. A keretszerkezetek alkalmasnak bizonyultak a kiállítás összbenyomását meghatározó videók monitorjainak felfüggesztésére és általuk a tér tágitására is.

A kiállítás grafikáját és katalógusát Maciek Sobczak tervezte az INNO+NPD stúdióból. A meghívón, a plakáton és a katalógus címlapján is ugyanazon, termékkontúros grafikai megoldás klasszikus elődöket idézett, de könnyedén és karakteresen. Ez jellemezte az egy-, illetve kétoldalas reklámlapokat szintén, amelyeken még a támogatók logói is hatásos formai elemként jelennek meg a kis felületeken. Kifejezetten friss szelleműnek nevezhető a katalógusban a termékcsoportokat elválasztó, egyben kiemelő grafika.

A megnyitót követő napon megrendezett lengyel–magyar szakmai kerekasztal-megbeszélés elsősorban a tárgyak mögötti, illetve közötti társadalmi-gazdasági gyakorlatra fókuszált. Michał Stefanowski, a varsói Képzőművészeti Egyetem Design Fakultásának vezetője a lengyel, Koós Pál, a Moholy-Nagy Művészeti Egyetem (MOME) Design Intézetének igazgatója, a Magyar Formatervezési Tanács elnökhelyettese a magyar oktatási és támogatási rendszert ismertette, míg két magyar formatervező (Kerékyártó András

Katarzyna Borkowska
 – **Tomasz Pydo**
(KABO & PYDO):
Fejszék.
Gyártó: Cellfast /
Katarzyna Borkowska –
Tomasz Pydo
(KABO & PYDO): Axes.
Manufacturer: Cellfast
 2016,
 kompozitanyag,
 acél, indukciósan
 edzett

Fotó: archiwum Cellfast

Szentirmai-Joly Zsuzsanna – Csizmadia Zsolt:
Laokoon függő- és állólámpa. Gyártó: Laokoon Kft. /
Zsuzsanna Szentirmai-Joly – Zsolt Csizmadia:
'Laokoon' pendant and floor lamp.
Manufacturer: Laokoon Ltd.

2016, műanyag, mozgó szövet

és Húnfalvi András) és a két lengyel tervezőstúdió munkatársai esettanulmányok kapcsán mutatták be tervezési területük helyzetét. Kiemelendő az elhangzottakból, hogy Varsóban, figyelembe véve az ipar-gazdasági körülményeket, továbbra sem tervezik a szakosítást a terméktervezés oktatásában. Ezzel együtt hangsúlyozták a design pozíciójának érzékelhető erősödését mind a gyakorlatban, mind a kulturális-politikai szférában. Ez utóbbit példázza az Adam Mickiewicz Intézetnek a lengyel designeredmények külföldi terjesztéséhez adott sokoldalú támogatása.

A magyar hozzászólók a fiatal tervezőket megsegítő Moholy-Nagy László- és Kozma Lajos-ösztöndíj-rendszer, valamint a Design Hét Budapest nemzetközi rangú eredményei mellett újabb kezdeményezések sikereiről szóltak elsősorban. Ennek során fiatal tervezők társulnak az általuk tervezett termékek megvalósítására-gyártására, de újabban pénzügyi befektetők is megjelentek egy-egy témakörben. Az utóbbiakat erősítik a Design Terminal rendezvényei szintén. Koós Pál a lengyel–magyar designoktatás konkrét lehetőségeit is javasolta közös kurzusok, közös tervezési feladatok, valamint az Erasmus+ ösztöndíjrendszer felhasználásával közös gyakornoki rendszer formájában.

Ily módon a kiállítás főcímeül választott *Steps Ahead* program elindult. A budapesti kiállításnak a varsói Ipari Formatervezési Intézet termeiben július 30. és augusztus 19. között megrendezendő újabb bemutatója remélhetőleg tovább erősíti e szándékokat és megvalósulásukat.

ERNYEY GYULA
designgtörténész, a kiállítás kurátora

(Steps Ahead. Terméktervezés Lengyelországban és Magyarországon 2000 után. FUGA Budapesti Építészeti Központ, Budapest, 2018. május 9–28.)

Fotó: Magyar Formatervezési Tanács

Élmények Milánóból

Mit adhat a világ egyik leghíresebb bútorkiállítása egy formatervező-hallgatónak?

Fotó: Ditte Isager

► „Mindennek semmi köze a designhoz. Ma este, ebben a teremben semmiféle design sincs” – mondta olaszul a bohóclány, a művészekből álló nézőközönség pedig vidáman felsóhajtott. Persze mi nem értettük, miért. Az apró színházat egy metróaluljáróban találtuk első Milánóban töltött esténken hazafelé menet. Kortárs cirkuszi előadás zajlott, s mi, megigézve a föld alatti folyosók színházának szürrealitásától, beültünk és megnéztük az előadást. A hangulat, ami megérintett minket a milánói művészek és alkotók társaságában, az olaszos közvetlenség és bájos csintalanságuk végigkísérte a teljes utazásunkat. Az ezernyi bútor és kiállítás az expón és a városban szerteszét mind magának kívánta teljes figyelmünket, mi pedig fejünket fogva próbáltunk eleget tenni melegen hívogató csábításuknak.

A Salone del Mobile több mint kétszázezer négyzetméternyi kiállítóterén hemzseegő bútor- és ember-tömeg a legfelkészültebb érdeklődők számára is nehezen befogadható. Az expó hatalmas, labirintusszerű: egy nap alatt bejárhatatlan, még kevésbé megemésztethető. Vezető márkák ikonikus darabjairól, különleges csomópontokról, csiszolási, hajlítási, rétegezési megoldásokról, innovatív technológiai újításokról, öko-designről és hihetetlen fényűzésről álmodik a látogató még napokon át. – Legalábbis velem ez történt. – Az expóra először látogatóként minden impulzus nagyon erős és új volt. Az élmény, hogy azokban a székekben ülhetünk, azokat a lámpákat kapcsolgathatjuk, azokat

Series 7™, 3107-es modellek. Terv: Arne Jacobsen (Republic of Fritz Hansen) /

Series 7™, 3107 models. Design: Arne Jacobsen (Republic of Fritz Hansen)

1955, krómozott csőacél váz, plywoodtechnikával hajlított, különböző anyagkombinációjú ülőfelületek, 80,5x50x52 cm

a mosdókat simogathatjuk és csaptelepeket nyitogathatjuk, amelyeket eddig csak albumokban és magazinokban láthattunk, felejthetetlen és pótolhatatlan. Ez a máshonnan megszerezhetetlen tapasztalat, az, hogy saját bőrünkön érezhettük a „jó design” működését, s az, hogy a tervezőkkel személyesen, kötetlenül beszélgettünk, kétségkívül hasznos egy ilyen szakmában. Így tehát már itt leszögezném, hogy formatervezőként, belsőépítészként, építészként, de képzőművészként is, minden hátulütőjével együtt is, erősen ajánlott megnézni a Salone del Mobilit.

Mert természetesen ez sem tökéletes. Mindamellett, hogy az olyan nevek, mint az Alessi, az Armani, a Bosch, a Siemens, a Miele vagy épp a Fritz Hansen – s még sorolhatnánk –, rendre képviseltették magukat, az esemény nemzetközisége csekély volt a korábbi elképzeléseinkhez képest. Túlnyomórészt az olasz design uralta a teret, ami persze az olasz designtörténet s a hozzá társuló öntudat ismeretében érthető is. Mégis talán ez okozta az érzetet, hogy ha nem is egymás átiratai a Salonén látott cégek termékei, de a határozottan egy trendet követő bútorok közül leginkább a giccsre építő luxusmárkák tűntek ki, s némiképp a nyugati, északi tervezés.

Van viszont egy piciny, eldugott szekció, ami üdítő meglepetés volt számunkra: a SaloneSatellite. Ez a részleg a feltörekvő fiatal tervezőké, azoké, akik formailag és szellemiségükben is mást kínálnak a hatalmas pavilonok jó részét beterítő emelkedettséghez képest. Itt, a SaloneSatellite részlegen szembeötlő az új generáció formaalkotási szabadsága, a merész anyaghasználat és a szabadabb innovációs tevékenység. Ezen az egynegyed pavilonnyi területen is bőven el tudtuk volna tölteni az egész napunkat, nehéz volt szó és kérdés nélkül elsétálni a kiállítótérrel mellett. Számos egyetem prezentálta legkiemelkedőbb diákjainak munkáját, s önálló, „frissdiplomás” tervezők is figyelemre méltó formákat és innovációkat hoztak. Ha erősen akarunk fogalmazni: a világhírű márkák jó része az 1950-es, 1960-as évek fejlesztéseire alapozott, hasonló termékeket alkot, melyeket az apró arculati sajátosságok tesznek megkülönböztethetővé. A fiatalok pedig talán pont ebből szeretnének kitörni. A SaloneSatellite terében is volt va-

lamiféle harmónia a kiállítók között, éppúgy, mint a nagy múltú cégeknél. Ami mégis furcsává tette a helyet, az az volt, hogy saját gondolkodásmódunkat is

© BD Art Editions / Salvador Dalí, Fundació Gala-Salvador Dalí, Figueres, 2018

Cot gyermekágy.
Terv: Emma Sivusalo,
Rehome. A háttérben:
Térelválasztó.
Terv: Anne Hirvonen,
Rehome (a Lahden
ammattikorreakoulu –
Lahti Alkalmazott
Tudományok Egyeteme
– design szakos
hallgatóinak csoportja)
/ Cot. Design: Emma
Sivusalo, Rehome.
In the background:
Space divider. Design:
Anne Hirvonen, Rehome
(a group of design
students at Lahden
ammattikorreakoulu/
Lahti University
of Applied Sciences)
 2017, hajtogatott
 karton

Fotó: Antti Turunen

←
Leda karosszékszobor.
Terv: BD Art Editions
(Inspiráció: Salvador
Dalí Femme à tête de
roses című, 1935-ös
műve – BD Barcelona
Design) / 'Leda'
armchair sculpture.
Design: BD Art
Editions. Inspired by
the work Femme à tête
de roses by Salvador
Dalí (1935) – BD
Barcelona Design
 2016, polírozott,
 lakkozott, öntött
 sárgaréz,
 92x60x47 cm

visszaköszönni éreztük a koncepciókból. Mintha generációváltást sejtetne a belülről egységes pavilonok közötti kontraszt.

Az expó mellett rengeteg tenni- és látnivaló akad a környéken is. A Salone del Mobile idejére Milánó egésze egy hatalmas kiállítótérre válik: a főutcákon sorakozó designüzletek tárt ajtókkal várják az arra járó kíváncsi tömeget. Szinte olyanok, mintha az expó kihelyezett minipavilonjai lennének. Úgy tűnt, hogy azok a cégek, amelyeknek van Milánóban üzletük, helyzetüket kihasználva, nem is jelennek meg az expón, mindössze szélesebb mosollyal üdvözlönek minden kíváncsi tekintetet. A showroomok mellett szám-talan kapualjban hirdeti tábla az izgalmasabbnál izgalmasabb időszakos kiállításokat is, melyek közül egyet sem hagytunk ki szívesen. Pompás belső udvarok, alkotótelepek, kastélyszárnyak adnak otthont a

legprovokatívabb bemutatóknak. Igaz tehát a szóbeszéd, miszerint az expó kihagyhatatlan, de még inkább az, ami körülötte a városban van.

Talán pont attól, ahogy az egész város kiállítótérre, illetve kiállítássá alakul, olyan érzést kelt, mintha egy alkotótáborba csöppent volna az ember. Mindamellett, hogy olybá tűnt, a helyi alkotóművészek unják az eseményeket, számomra meghökkentő az a hittel átitatott szellemiség, amivel az expón és Milánóban egyaránt kezelik a designt. A designt, aminek miért-jét és miként-jét itthon még magyarázni kell.

ZIMMERMANN ELIZA HANNA
a Moholy-Nagy Művészeti Egyetem
másodéves formatervező-hallgatója

(Salone del Mobile. Fiera Milano, Milánó, 2018. április 17–22.)

Egy sokoldalú fémműves

Jungfer Gyula (1841–1908) halálának évfordulójára

► Jungfer András lakatossegéd befejezván az akkorian szokásos, felkészültségét bizonyító vándorlását, az 1700-as évek derekán, Szeged városában, a becsületes céh szabályai szerint letette a mestervizsgát. Talán népesnek találta a céhet, vagy egyszerűen több munkalehetőségre számított, mindenesetre 1786-ban Pestre költözött. Helyét derekasan megállhatta, hiszen 1791-ben polgárjogot is szerzett. Dédunokája, az 1841-ben született Jungfer Gyula, apja műhelyében 16 évesen felszabadulván megkezdte európai vándorlását. Visszatérését követően, önálló iparengedélyt szerezve, egy segéddel indította be műhelyét 1866-ban. Az 1867-es magyar–osztrák kiegyezéssel szinte egyidejűleg felszámolt céhes iparoskereteken túllépve, Hatvani utcai, szerény vállalkozását egyesítette a bevezetett családi officínával, és nagyratörően kihasználva a megőbbszöröződött építési lehetőség kínálta szakmai igényeket, valódi kapitalista szemléletű tevékenységbe kezdett. Európai vándorlása közben megismerkedett az akkor korszerűnek, mai szemmel inkább divatosnak tekintett stílusfelújítások kivitelben nagyon igényes mintaképeivel, felismerte azok elvárásait a pest-budai terepen is. Lakatos képzettségének megfelelően az épülő lakóházak, templomok és paloták külső és beltéri díszítésében találta meg feladatait. Szerteágazó tevékenységét az 1966-os *Művészeti lexikon* kissé tudálékos és terjengős megfogalmazásban „mű- és épületlakatos mester, iparművészeti bronz- és fémművesként” határozta meg. Vállalkozása olyan viharos tempóban bővült, hogy azt 1872-ben a Gázgyár (ma Berzsényi) utcában késő reneszánsz stílusban épült, ma is álló és ízlésesen felújított épületbe telepítette, amelyet folyamatosan, szükség szerint bővített. A Rákóczi úton közlekedő buszok Huszár utcai megállójától 150 méterre tekinthető meg ez a hugenotta ízlésű palotácska, ahol 1877-ben már másfél száz embert foglalkoztatott. Az épület homlokzatát díszítő, a háborúban megsérült kovácsszobrot az 1970-es években, helyreállítását követően az Ipar-

Fotó: Solteszné Haranghy Agnes / Iparművészeti Múzeum, Budapest

Az Iparművészeti Múzeum gongja.
Terv: Spiegel Frigyes,
kivitelezés: Jungfer-műhely / Gong for the Museum of Applied Arts, Budapest.
Designer: Frigyes Spiegel, manufacturer: Jungfer Studio
bronz, kovácsoltvas, vörösréz,
magasság: 173 cm,
gong: Ø 56 cm,
jelzett: Jungfer
(Iparművészeti Múzeum, Ötvösgyűjtemény, Budapest)

→
Középkori kovács szobra
a Jungfer-műhely cég-
házának homlokzatáról,
Terv: Fessler Leó,
kivitelezés: Jungfer
Gyula / Statue of a
medieval smith from
the facade of the seat
of the Jungfer Studio
in Budapest.
Designer: Leó Fessler,
manufacturer:
Gyula Jungfer
 1885, vasváz,
 domborított réz-
 lemez, magasság:
 193 cm, jelzett:
 Jungfer Gy.
 Budapesten (Ipar-
 művészeti Múzeum,
 Ötvösgyűjtemény,
 Budapest)

művészeti Múzeumban kiállították. A helyrehozatalt Jungfer Gyula külföldön élő örököse kezdeményezte, és ismerve a hazai jó szokásokat, talán dotálta is.

A mester szakmaszeretetére jellemző, hogy az utánpótlás érdekében szakiskolát létesített, és különösen fontosnak tartotta a hazai és nemzetközi kiállítások megrendezését vagy az azokon való részvételt. Így keltett feltűnést 1878-ban „vadrózsáival”, amelyek hosszú időre divatot teremtettek a vasművességben. Budapesten alig található 1880 és az első világháború között épült nagyobb középület, vagy elegáns villa, amelyről a Jungfer-műhely valamilyen alkotása ne ötlene szemünkbe, hacsak nem esett a szocialista, öntudatos fémgyűjtés látókörébe. Jellemző módon, ezen épületeken a külső és beltéri kiegészítők tudatos összhangjának megteremtésére való törekvés figyelhető meg. A műhely tevékenységét részletezni nem áll módunkban, csak a jelentősebb feladatok említése is önmagáért beszél: budavári királyi palota, Vámház (most Corvinus Egyetem), Országház, Vigadó, Operaház, régi Múcsarnok, Szent István-bazilika, Szent László-, Szent Erzsébet- és Bakáts téri plébániatemplomok;

Fotó: Solteszné Haranghy Ágnes / Iparművészeti Múzeum, Budapest

Fémrózsa.
Terv és kivitelezés:
Jungfer Gyula /
Metal rose. Designer
and manufacturer:
Gyula Jungfer
 1896 körül, festett
 kovácsoltvas
 (Iparművészeti
 Múzeum, Ötvös-
 gyűjtemény,
 Budapest)

Fotó: Áment Gellért / Iparművészeti Múzeum, Budapest

az úgynevezett mágnásnegyedben kerítések, kapuk, rácsok (Wahrmann- és Wenckheim-palota) őrzik alkotásait. Tudtommal a műhelyben készültek a vasvázra, vörösrézről domborított köztéri és épületdíszítő szobrok (például a *Hármas fogat* a Kúria homlokzatán). Már az államosítás utáni időszakból valók a jogutód (?) Fémmunkás Vállalat által kivitelezett zászlótartó oroszlánok (Borsos Miklós mintája alap-

ján). Becsületére legyen mondva a Fémmunkás akkori vezetőségének, hogy a Jungfer-cég irattárát a rabló államosítást követően az Iparművészeti Múzeum gyűjteményébe mentették, ahol a kis méretű lakásdíszek is helyet kaptak. Ezek a szerény méretű tárgyak Jungfer Gyula szívügyeként számos kiállításon szerepeltek, s remélni szeretnénk, hogy az újjáépülő múzeumban méltó bemutatási helyhez juthatnak.

Az Iparművészeti Múzeum postaládája.
Terv: feltehetőleg Lechner Ödön,
kivitelezés: Jungfer Gyula / Postbox for the Museum of Applied Arts, Budapest.
Designer: presumably Ödön Lechner,
manufacturer: Gyula Jungfer
1890 körül,
magasság: 52,5 cm,
jelzett: Jungfer (Iparművészeti Múzeum, Ötvösgyűjtemény, Budapest)

Örökmécs.

Terv: Steindl Imre,

kivitelezés:

Jungfer Gyula /

Sanctuary lamp.

Designer: Imre Steindl,

manufacturer:

Gyula Jungfer

1896, vörösréz,

aranyozva

(Iparművészeti

Múzeum, Ötvös-

gyűjtemény,

Budapest)

Jungfer Gyula a rövid, de munkás élete során számos társadalmi elismerésben részesült, és a nemzetközi kiállításokon is sikeresen képviselte hazáját és szakmai tudását (brüsszeli nemzetközi kiállítás, 1888, első díj; budapesti millenniumi kiállítás, 1896, aranyérem; párizsi világkiállítás, 1900, nagydíj; St. Louis-i világkiállítás, 1904, nagydíj).

Halálának 110. évfordulóján illő, hogy fejet hajtsunk e szorgalmas és termékeny életmű előtt!

KÓTAI JÓZSEF

ötvösművész

Fotó: Solteszné Haranghy Ágnes / Iparművészeti Múzeum, Budapest

Virág, mintadarab.

Terv és kivitelezés:

Jungfer Gyula /

Flower. Sample.

Designer and

manufacturer:

Gyula Jungfer

19. század,

kovácsoltvas, jelzett:

Jungfer Gy. 23.

(Iparművészeti

Múzeum, Ötvös-

gyűjtemény,

Budapest)

Fotó: Áment Gellért / Iparművészeti Múzeum, Budapest

„Hogy megőrizsem és felmutassam arcunkat”

Csete Ildikó (1940–2018) textilművész

► Csete Ildikó a Magyar Iparművészeti Főiskola elvégzése után egy bő évtizedig a Goldberger Textilnyomógyárban dolgozott nyomottanyag-tervezőként, de azután a szabad tervezői tevékenységet választotta, és folytatta élete végéig.

Művészetszemléletét a gödöllői művésztelep művészetével való megismerkedése és az 1970-es évek finn iparművészete határozta meg. A gödöllői művésztelenen keresztül a kalotaszegi népművészethez, a finnek révén pedig az európai modernitáshoz is kapcsolódott. Műveinek legfőbb témája és motívuma mindvégig a magyar múlt és a magyar népi ornamentika maradt.

A modern magyar textilművészet, de tágabb értelemben a modern magyar képzőművészet egyik fontos mozzanata volt az 1960-as és 1970-es évek fordulóján indult tér- és kísérleti textilművészet áramlata. Ezekkel a forma-, tér- és anyagkísérletekkel a textilművészet kilépett az iparművészet keretei közül és képzőművészeti műfajjá vált. Csete Ildikó formálisan nem tartozott ehhez a csoporthoz. Ebben az időszakban figyelme a magyar népi ornamentika felé fordult, amelynek hamarosan az egyik legfontosabb modern megújítója lett. Tulajdonképpen az történt, hogy a gödöllőiek által művelt, valójában még preindusztriális – mert háziipari jellegű – tevékenység képzőművészetté vált, s a textiltervező iparművészek révén átkerült a magasművészetbe. Nem feledhetjük, hogy ez a nomád nemzedék időszaka is, a népzenei újjászületése és a táncházmozgalom kialakulásáé.

Kétségtelen azonban, hogy a kísérleti textilesekhez hasonlóan, ő is újítani akart, de nem az anyag vagy a technika, hanem a régiség középpontba helyezésével, vagyis a hagyomány és a kézművesség művelésével. Miután kiábrándult a magyar pamutnyomóipar nyúj-

**Csete Ildikó a piros tulipános drapériával,
1984 körül / Ildikó Csete with a fabric
with red tulip patterns, c. 1984**

Fotó: Csete Örs

Csete Ildikó:
EU-függöny,
Kossuth-címerrel /
Ildikó Csete:
EU-curtain with the
Kossuth Coat of Arms
 2000

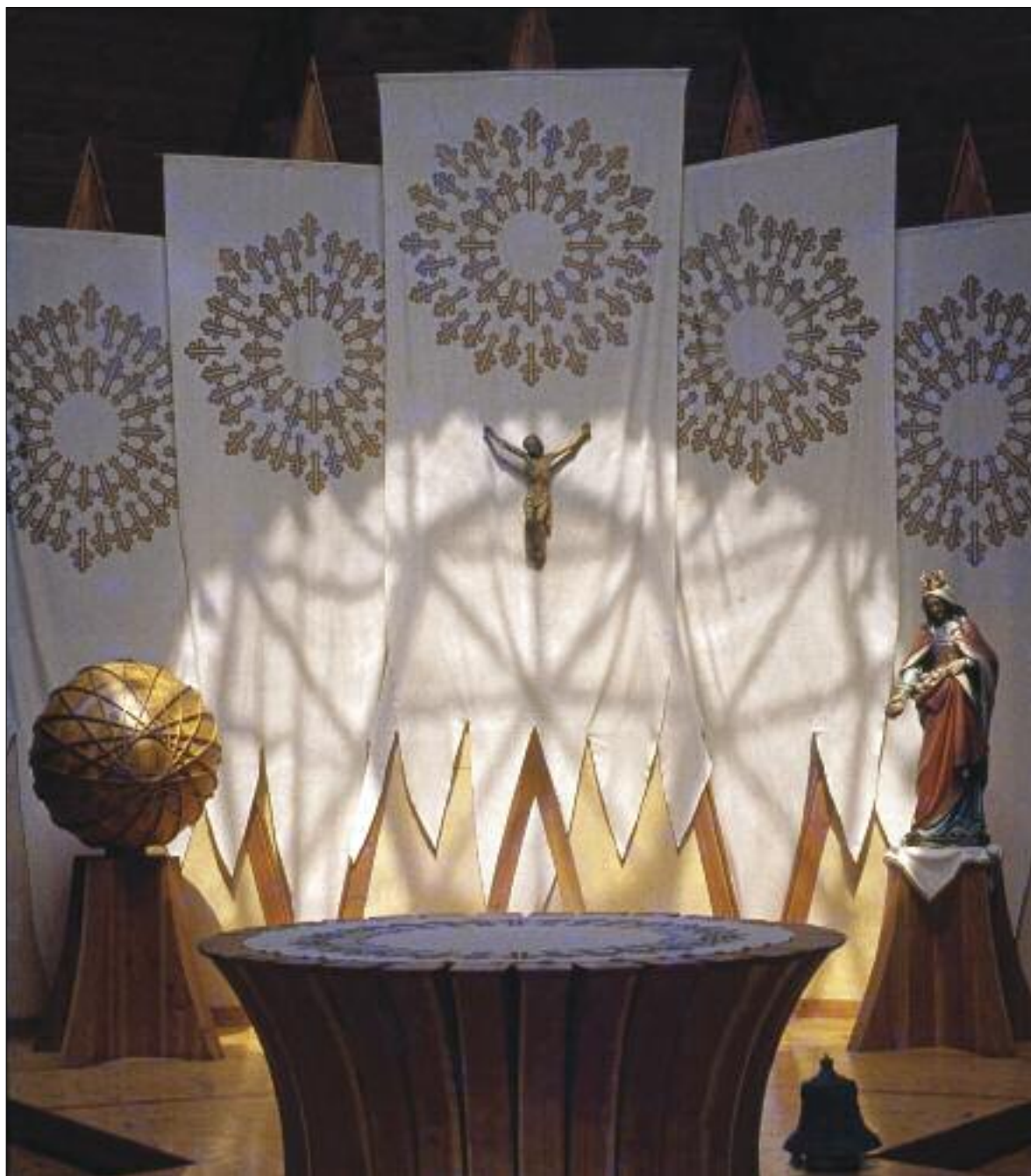

totta művészeti lehetőségekből, a magyar népi díszítőművészet alapmotívumainak feldolgozása felé fordult. Ilyen volt a tulipános, az írásos, a sárközi mintás motívumvilág széles körű, modern szellemű alkalmazása lenvászon függönyökön, terítőkön és asztalszetteken filmnyomásos technológiával. Már a hetvenes évektől kezdődően készített a legjobb korabeli finn textiltervezőkével egyenrangú munkákat, motívumai közé emelve, átírva a természet alakzatait, mint a kaporvirág, a nádas, a búzaszál, a búzamező, a napraforgó, az olajcsepp, a komló, a vadlúd, a fényjáték a vízen és mások. Tehát már nem a textilipar számára tervezett, alkotásai kézművestárgyak voltak. A korszak képzőművészeti törekvéseitől eltérően ő nem magánmitológiát épített, hanem a nemzet közös mitológiájának jeleit, motívumait dolgozta föl.

Az 1990-es évek elején érdeklődése a történelmi témák felé fordult, munkái ekkortól már biztosan nem pusztán használati tárgyak, hanem képzőművészeti

alkotások. Alkotói eljárása abban állt, hogy „zászlókon”, vagy függönynek tekinthető textileken újraírta a középkori magyar nyelvemlékeket, mint az *Omagyar Mária-siralom*, *Halotti beszéd és könyörgés*, *Tibanyi alapítólevél*. A középkori magyar textusok ornamentális kalligráfiával jelennek meg, e művei magát az újraírást emelik a középpontba, s ez a művészi gyakorlat rituális cselekedetnek is tekinthető. *Az újírás életre kelt* – írja Keserü Katalin.¹ Az Európában már régen nem képszerű betűt újra a kép részévé tette, és fölfedte ornamentális karakterét.

Történelmi „arckép”-sorozatán (1994-től kezdődően) a kiválasztott költők és államférfiak (Petőfi, Széchenyi, Kossuth, Garibaldi, Klebelsberg) meglévő festett vagy fotóportréit írta felül montázkomponálással, szitanyomó eljárással, így állítva emléket nekik. Amikor Csete Ildikó munkához látott, tulajdonképpen megtette azt, amit már oly ritkán teszünk meg: gondos női gesztussal kezébe vette a régi képeket,

Csete Ildikó:
Zászlók. Árpád-házi
Szent Erzsébet-
templom, Halásztelek.
Építész: Csete György /
Ildikó Csete:
Banners. Church
of Saint Elizabeth
of Hungary,
Halásztelek.
Architect: György Csete
 1983, filmnyomott
 lenvászon,
 egyenként:
 500x150 cm

őseink képeit, motívumait, ábrázolásait, és újraírta őket. Nem volt idegen tőle az installáció műfaja sem, ilyen például *Pannon-tengeri töredékek* című munkája, amely régészeti leletek felirataiból és ábrázolásaiból építkezve állítja elélnk múltunk üzeneteit.

Munkásságának vezérgondolata, ahogyan Keserü Katalin fogalmazott Csete Ildikó utolsó, összefoglaló, férjével, Csete Györggyel együtt rendezett hódmezővásárhelyi gyűjteményes kiállításáról: az „eredendő” keresése.²

Munkáinak ideális helyszínei, valóban otthonai lettek férje, Csete György építész templomai, amelyekben Ildikó oltárterítői és templomi zászlói sugárzóan emelkedetté, ugyanakkor bensőségessé tették az enteriőrt.

Ő maga így foglalta össze művészi felfogását 2004-ben: „Mi, akik az Úr szerető kegyelméből megérhettük a harmadik évezredet, egyre fenyegetőbb jövődöklént ta-

pasztaljuk meg az úgynevezett »globalizálódó« társadalom lelket, szellemet, arcot pusztító veszedelmét. [...] Ezért nekem, ma élő alkotóembernek kemény feladatom, sőt kötelességem, hogy megőrizsem és felmutassam »arcunkat«. A hajdan volt és mai, sajátosan magyar arcunkat. Ezt szolgálom, őrizem és viszem tovább. Mindig, minden munkámban, egész életemben.”³

SULYOK MIKLÓS
művészettörténész

Jegyzetek

1. Csete Ildikó – Hartwig Mónika (szerk.): *Hármaskönyv*. 1–3. *Ünnepi esztendő – Kiállítás ünnepei 2000*. 2001 (osz. n.).
2. Keserü Katalin: Az „eredendő” keresése. Csete Ildikó és Csete György kiállítása. Alföldi Galéria, Hódmezővásárhely, 2015. III. 29. – V. 23. *Új művészet*, 2015. május, 42–44.
3. *Csete Ildikó*. Püski Kiadó, Budapest, 2015, 46.

A fotókat a művész örököse bocsátotta rendelkezésünkre Csete Ildikó albumának (Püski Kiadó, 2015) képanyagából.

Csete Ildikó:
Pannon-tengeri
töredékek (részlet) /
Ildikó Csete:
Fragments from
the Pannonian Sea
(detail)

2001, selyem,
kézi festés, a teljes
méret: Ø 320 cm

Textilre vitt hagyomány

A népművészet megjelenése Csete Ildikó munkásságában

► Az Ernst Múzeumban megrendezett *Textil falikép '68'* című kiállítás vízválasztónak tekinthető a magyar textilművészet világában, ugyanis addig soha nem látott módon kizárólag textilművészek által készített munkák kerültek bemutatásra. Az itt bekövetkező szemléletváltás eredményezte a tértextil műfajának fellendülését, háttérbe szorítva a designszemléletű ipari textiltervezést. Csete Ildikó művei az 1960-as, 1970-es években nem egyedi alkotásokként és nem is

az ipari termelésben gyártott textilekként, hanem kis szériás kollekciókként jöttek létre, egyesítve a kézművesség és az ipar lehetőségeit. Technikája, a szitanyomat ezt tette lehetővé.

Forrásukat tekintve Csete Ildikó motívumai ebből az időszakból két nagy csoportba sorolhatók: egyrészt népművészeti minták, másrészt természeti képek alapján készültek. A népművészeti ihletésűek további két részre bonthatók, láthatunk példát lemásolt

Fotó: Csete Örs

Csete Ildikó:
Sűrített írásos /
Ildikó Csete:
Thickened traditional
'written' embroidery
1970-es évek,
filmnyomott
lennvászón

mintákra, illetve saját, stilizált motívumokra népművészeti előzményekkel. Az eleve stilizáltak tekinthető népművészeti motívumok felhasználásának és

Csete stilizálásának célja azonos: saját kora gondolkodásából fakadó, új vizuális rendszereket hozni létre síkban és (belső) terekben. A *tulipános sorozat* ebből a szempontból példaértékű, ugyanis a népművészet mellett a korszak struktúraelvű művészeti tendenciáinak (pop-art, újgeometrikus művészet) hatása is felfedezhető rajtuk.

A népművészettel való megismerkedés egyik forrásának egyértelműen Malonyay Dezső köteteit² tekinthetjük, de ennél egy sokkal közvetlenebb és intenzívebb módon is kapcsolatba került Csete Ildikó a népi hagyományokkal. Férjével, Csete György építésszel az 1960-as évektől fényképezőgéppel járták Magyarország különböző tájegységeit, így dokumentálva a helyi népművészet sajátosságait. Amíg férje a paraszti építészetből merített ihletet organikus épületeihez – kiemelném az orfűi *Forrásházat* 1974-ből, amely formájával és díszítményeivel egyértelműen hirdeti a népi ornamentika hatását –, addig ő felfedezte a népi „viseletgyártás” fontos jellemzőit, mint például a természetes, növényi anyagok, a lenvászon és a tiszta, keveretlen alapszínnek használatát, a virágmotívumokat és azt a természetközeli szemléletet, melyet következetesen beépített saját művészetébe.

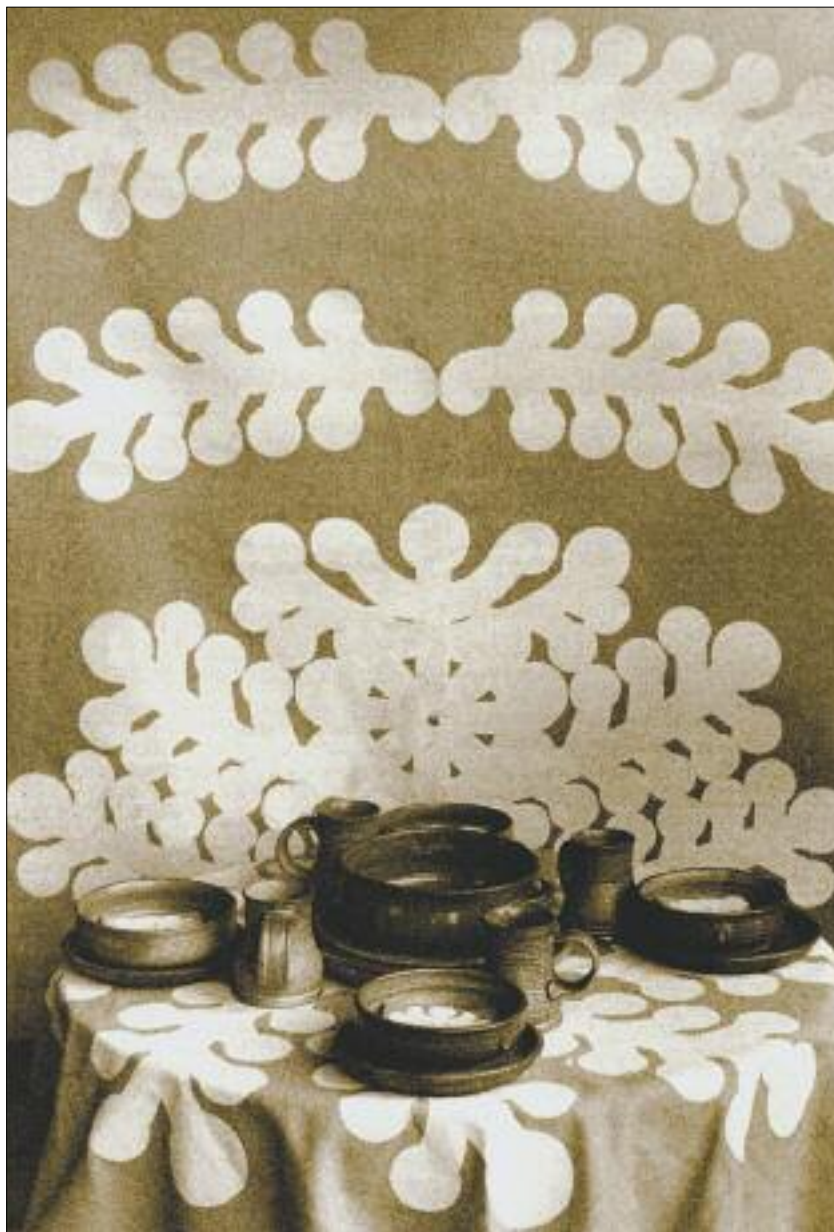
A népművészet 20. századi újralfedezésének eredményeképp létrejött a Fiala Népművészek Stúdiója³ Csete Ildikó és férje aktív közreműködésével. A mozgalomba bekapcsolódó művészek célja a hétköznapi tárgykultúra megreformálása a népművészet segítségével, a paraszti hagyományok beépítése a magasművészetbe, az építészetbe, a képző- és iparművészetbe. Maguktól a parasztemberekől tanulták meg a tárgykészítés és a díszítés technikáit, hagyományait, de túlélve a kézművesség elsajátításán, kutatásuk tárgyát képezte a népzene, a tánc és a falusi életforma.

Csete Ildikó: Sárközi főköttők motívumainak felhasználásával készített terítő és függöny (étkezéslet: Kun Éva).

Egykori TÁEV-üdülő, Fadd-Dombori / Ildikó Csete:

Tablecloth and curtain with patterns inspired by motifs from the Sárköz ethnographic region (dinner set: Éva Kun). One-time holiday resort of Tolna County National Building Company, Fadd-Dombori

1978, filmnyomott lenvászon

A régi kalotaszegi varrottasnak hagyományosan három fajtája létezik: írás után varrott, szálán varrott és vagdalásos. Csete Ildikó az írás után varrottat vette mintául az úgynevezett *sűrített írásos* és *pólyás* textileken. A varrottas mintázata eredetileg – főleg, ha „tömött mintájú” írás után készült – összefolyik a szemünk előtt, Csete, erre rájátszva, még sűrűbb mintázatot hozott létre a többszörösen egymásra nyomott írással. Ezt ellensúlyozva végül a zsúfolt kompozíció letisztul, megjelenik tényleges formájában a minta az elnevezésével kiegészülve. Az eredeti „író” kézírásával készült felirat kontrasztot hoz létre a motívum egyedisége, megismételhetetlensége és a modern technika (a filmnyomás) között, amellyel végtelen számban lehet előállítani a mintát, akár az ország összes lakásában is megjelenhetne. Csete Ildikó személyesen nem élt ezzel a lehetőséggel, textilei kis darabszámban készültek, mégis egy új vizuális minőséget hozott létre, egyrészt a népművészet egyedi elemeiből, másrészt az iparművészet sokszorosító eljárásaiból.

A motívumok elhelyezését illetően kihasználja a modern technika lehetőségeit, ennek segítségével a minták struktúráját letisztult, szimmetrikus formában alkotja meg. Az írás után készült, fehér színnel nyomott motívumok távolról nézve egymás alá és mellé rendezett geometriai alakzatoknak, téglalapoknak tűnnek, szabályosságukat csupán a véletlenszerűen elhelyezett élénkpiros, szív alakú *pólyás* díszítőmennyőri meg. A színek és minták váltakozása adja a kompozíció már-már zenei ritmusát.

Szintén a kalotaszegi anyagok közé tartoznak a *pólyás* vagy más néven *Kós-írással* motívummal díszített textilek. A kalotaszegi írásos minták sűrű, körformát betöltő, gazdag ornamentikájából stilizált kisgyermekalakot hozott létre. A gyermek motívuma visszatérő elem Csete munkásságában, az anyaság szimbóluma. A hajdani parasztházak belső tereit rendszerint a nők alakították, uralták, hagyományosan ők készítették a használati tárgyak jelentős hányadát, a textileket is beleértve. Ennek jeleként tűnnek fel újra és újra művein a paraszti társadalomban alapvető női funkció, az anyaság emblémái.

A nőiség kérdése többszörösen is felbukkan Csete Ildikó munkásságában, a *pólyás* textilek mellett a *sár-*

közi mintás és a *tulipános sorozat* központi eleme közvetlenül vagy közvetetten a nő. A *pólyás* és a *sárgaközi mintás* textilek központi motívumairól (bepólyált, körbeölelt gyermek) egyaránt az anyaságra asszociálhatunk, annak ellenére, hogy vizuálisan nem jelenik meg nőalak a textilen. A *sárgaközi mintás* függönyök, terítékek elkészítésekor szintén Malonyay gyűjtését vette alapul, a sárgaközi főkötők díszítőmennyőre fókuszálva. A más művészeti ágakkal való együttműködés külön érdekes ezeknél a daraboknál, melyeket kis szériás kollekciónak is nevezhetünk. A textilek egyedi, ugyanis az egykori TÁÉV (Tolna Megyei Állami Építőipari Vállalat) Fadd-Domboriban épülő üdülőjébe készítette megrendelésre. Az építész, Jankovics Tibor kérte fel Blazsek Gyöngyvér belsőépítészt, Kun Éva keramikust és Csete Ildikót az enteriőr kialakítására. A kapcsolat közvetlen, az építésszek mind a Pécs Csoport tagjai voltak, melyet Csete György vezetett.⁴ Jankovics számos középületet tervezhetett akkoriban, így Csete Ildikó több megrendelést is kapott lakástextiltől készítésére. A koncepciót közösen, szorosan együttműködve alkották meg, ennek eredménye az üdülő mind formailag, mind esztétikailag egységes és harmonikus képe. Az épület szépen illeszkedik a „mérészkelten” organikus építészeti irányvonalába, fel és kihasználva a paraszti építkezés természetközeli hagyományait. Az épület formájához illeszkedő, félköríves formát képeznek a textileken látható díszítőmennyők. A sötétbarna háttéren megjelenő, a sárgaközi főkötők mintáinak formavilágát követő stilizált motívumok dinamikus összhatást keltenek: a háttérből kiemelkedő fehér színükkel, illetve a szerteágazó kerékdé végződésükkel – ami jelen esetben gyermekfej is lehet – határozzák meg az örvénylő mozgás hatását keltő kompozíciót. A minta egyszerű, letisztult struktúrája lehetővé tette volna a gyári kivitelezést is, Csete mégis a kézművesmegoldást választotta, mint minden más esetben. A textileket saját maga készítette a tervezéstől a kivitelezésig, még a festékkeverés is ő végezte, a munkájában pedig csak tervező társaival egyeztetett, a megrendelő nem szabott feltételeket a művészi munkálatokkal kapcsolatban. A minta és a kompozíció személyre szabott voltának tudható be, hogy nem lett sorozatgyártott termék a sárgaközi min-

Csete Ildikó:
Komlós függöny.
Arany Bárány söröző,
Zalaegerszeg /
Ildikó Csete:
Curtain with hop motif.
Arany Bárány Beer
House, Zalaegerszeg
 1985, filmnyomott
 lenvászon

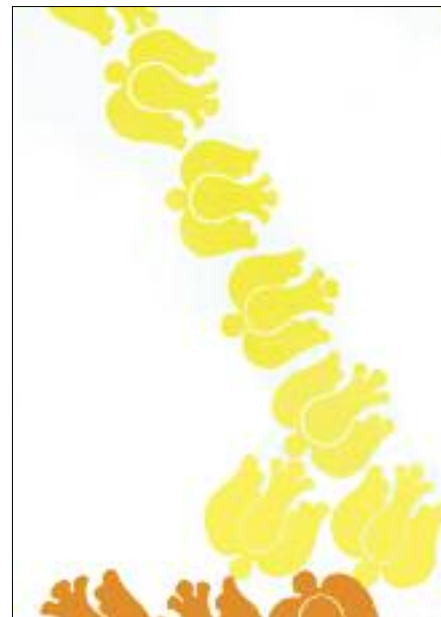

tás textilekből, mivel az üdülő paramétereikhez, sajátosságaihoz lett igazítva, mind a formát, a funkciót és az ornamentikát illetően.

Szintén népi hagyományokból merítenek és megrendelésre készültek a *komlós* mintázatú textilek. Az előfestett lenvászonból készült párnákra és terítékekre Csete a sötét háttérre arannyal nyomta a mintát, mely indaszerűen tekergő, vastag száron csüngő stilizált komlótermésekből és a zalai fehérhímzésnél használt tulipán ötvözetéből született. A minta finomságát a komló és a tulipán kisebb, geometrikusnak tetsző díszítménye adja, ami szintén a zalai néphagyomány sajátja. A függönyökön hosszanti elrendezésben, sötétbarna színben ismétlődik az előbb leírt motívum, így az áttetsző lenvászon anyagon átszűrődő fény még inkább kiemeli.

A legkiforrottabbnak mind forma, jelentés és funkció szerint a *tulipános sorozatot* tekinthetjük. Szintén otthon, kis darabszámban gyártotta le a függönyökből, terítékekből, párnákból és ingből álló együttest, kiegészítve egy négy darabból álló szettel, melynek az *Átváltozás* címet adta. A fehér alapon megjelenő, erőteljes színekkel ellátott, nagy minták variálhatósága olyan tudatos rendszerelvű tervezésre vall, ami a design sajátja. A tulipán egyértelműen Csete egyedi motívumának tekinthető, de gyökere a népművészetből ered. A virágot absztrahált formában jeleníti meg a művész, láthatjuk madárnak, sasnak vagy gyermekét körbeölelő nőalaknak is. Jelentése: anya és gyermeke kettőse, ahogy a cím is mondja, az ég felé törő madarak sokaságává átváltozva. A minták formáján kívül a színátmenetek – élénkpirosból a narancssárga különböző árnyalatain át a citromsárgába – is jelzik e négy különálló részből álló mű összerakozását.

A tulipán egy olyan alapvető népi motívum, mely az idők során mintegy a népművészet szimbólumává és egyben a legelterjedtebb magyar motívummá nőtte ki magát. Bekerült a populáris művészet világába, tehát célszerű megvizsgálni a kortárs képzőművészeti irányzatok szemszögéből is. Míg Nyugaton a kapitalista berendezkedés és a fogyasztói társadalom a pop-art szimbólumai közé sztarekat, ikonikus termékeket emelt, addig Csete Ildikó hazánkban, még ha nem is

szándékosan, de létrehozott egy olyan motívumot, mely értelmezhető (ha nem is klasszikus értelemben vett) pop-art alkotásként. A formát tiszta, élénk színekkel nyomja a textilre, egyszerű, világos struktúrát hoz létre a tulipánmotívum szabályos egymás mellé helyezésével, ami a pop-art eszköztárát idézi. Ahogy a pop-art alkotások, úgy az ő mintája is eltér a megszokott és közhelyes ábrázolásoktól.

Az 1960-as évek végétől meginduló neoavangárd irányzatok, és azon belül is az Iparterv-csoport⁵ alkotóinak festészete és Csete Ildikó tulipános sorozata közé párhuzam vonható. A korban a képző- és iparművészeket maga köré csoportosító budapesti Fészek Művészklub és Galéria egyaránt biztosított az Iparterv-csoport és Csete Ildikó számára kiállítási lehetőséget, innen az ismeretség⁶. Csete tulipános sorozata éppúgy illeszkedik a pop-art vizuális világába, ahogy Tót Endre, Konkoly Gyula, Keserü Ilona adott művei a hatvanas, hetvenes évekből.

Csete Ildikó 1960-as, 1970-es évekbeli munkássága olyan komplexitást mutat, melyet a technikai és gondolati szinteken túl érdemes tágabb összefüggésben értelmezni, úgymint a hazai textilművészeti vagy a

nemzetközi iparművészeti színtér. A kérdés, hogy Csete Ildikó miért nem vált ún. branddé, külön figyelmet érdemel, oka az akkori gazdasági-politikai berendezkedésben és a személyes választásokban keresendő.

MEGYESI ALEXANDRA
*a Károli Gáspár Református Egyetem
művészettörténet mesterszakos hallgatója*

Jegyzetek

1. *Textil falikép '68*. Budapest, Ernst Múzeum, 1968. szeptember 21. – október 13.
2. Malonyay Dezső: *A magyar nép művészete*. I–V. Franklin-Társulat, Budapest, 1907–1922.
3. Zelnik József: *Negyven év után*. MMA, Budapest, 2012.
4. Csete Örs (szerk.): *Csete György és Dulánszky Jenő*. Csete György, Budapest, 2011, 20.
5. Az 1968-ban Sinkovits Péter művészettörténész által összehívott tizenegy fiatal neoavangárd művész kiállítása az *Iparterv* címet viselte, később ezen a néven vált ismertté az alkotók csoportja.
6. A szerző interjúja Csete Ildikóval, Budapest, 2017. április 15.

A fotókat a művész örököse bocsátotta rendelkezésünkre Csete Ildikó albumának (Püski Kiadó, 2015) képanyagából.

Csete Ildikó:
Átváltozás I-II-III.
(részletek) /
Ildikó Csete:
Metamorphosis, I-II-III
(details)

1977, filmnyomott lenvászon, a teljes méret egyenként: 300x140 cm

**Rajzolás és festés
az alapfokú művészeti
képzés felső tagozatos
csoportjában.**

**Tanár: Dévai Zsófia /
Drawing and painting
in the upper school
group of the
elementary art
education, Art School
of Buda.**

Teacher: Zsófia Dévai

Iskolává válni 25 éves a Budai Rajziskola

► A művészetoktatás és a művészettel való nevelés egymást feltételező kettős feladatkör, amely kétségeivel együtt is számtalan pedagógiai siker és öröm forrása a művész-tanáraink számára. Az elmúlt 25 év intézményi életére való visszatekintés fontos viszonyulási pontokat jelöl ki, és az összkép érdekes lehet azoknak is, akik iskolai munkánknak csak egy-egy szegmensébe tekinthettek be eddig. A Budai Rajzis-

kola alapításakor Formanek Zsuzsanna és Hajdú Zsófia iparművészekkel közös szándékunk nem volt több, mint egy műterem jellegű bázist létrehozni, ahol rajzolni tanulhatnak a fiatalok, s ahová a különböző csoportokba, előtanulmányoktól, kortól függetlenül bárki szabadon beiratkozhat. A szabadiskolai tanfolyamokon azóta több ezer budapesti, vidéki és külföldi növendéket fogadtunk. Nyilvánvalóvá vált, hogy a

Fotó: Lisztes Edina

foglalkozások vonzereje a szakmai tapasztalatok átadásán túl az oldott légkörű, személyre szabott tanítási formában rejlik. Bár a tehetséggondozás gyakran szerepel a közoktatás kommunikációjában, a szabályostól eltérő tehetséggel sok iskola ma is nehezen boldogul. A rajziskolai óráinkon a kivételes adottságú és a tanulásban kevésbé eredményes gyerekek egyaránt jól fejlődnek. A Budai Rajziskola – Alapfokú Művészeti Iskola és Szakgimnázium karakterét, értékét főképp művész-tanáraink személye, odafigyelése, szakmaisággal teli munkamódszerei adják. A tanfolyami és kurzusprogramjaink a grafika és festészet, az ötvösség, a divat, a fotográfia és a számítógépes tervezés szakmai területeit járják be. A haladók és a művészeti egyetemre készülők külön csoportokban dolgozhatnak. 1997-ben indítottuk el az iskolarendszerű szakképzést, az úgynevezett OKJ-s képzéseket, és né-

hány évvel később megszerveztük a grafika és festészet tanszakkal működő alapfokú művészeti oktatást. Mindhárom oktatási szinten igyekszünk elősegíteni a növendékeink alkotó személyiséggé érését, cselekvőképes, kreatív magatartásának kialakulását és csökkenteni a tehetségekkel szembeni tanácstalanságot. A résztvevők későbbi életében alkotóként és befogadóként egyaránt jól hasznosul egy-egy művészeti terület ismerete és tapasztalati tudása. Az érettségire épülő művészeti szakképzés a kezdetekkor hiánypótló, új oktatási formát jelentett, mely a „később eszmélő” fiataloknak adott esélyt a szakmai végzettség megszerzésére vagy az egyetemi felvételhez szükséges látásmód elsajátítására. A tehetséggondozás általunk kialakított formái lehetővé teszik a grafikus-, az ötvös-, az aranyműves- és a fotográfusdiákok számára, hogy pontos visszajelzéseket kapjanak képességük erős és fejlesztendő oldalairól. A pontosabb önisme-

←
Godina Eszter:
Tipográfiai gyakorlat.
Budai Rajziskola,
középfokú művészeti
szakképzés /
Eszter Godina:
Typography training.
Intermediate vocational
art education,
Art School of Buda
2016

Ramocsa Szonja: Bérelhető erdei ház kiadása – arculat és mobilalkalmazás tervezése.
Budai Rajziskola, középfokú művészeti szakképzés /
Szonja Ramocsa: Forest house for rent – image and mobile application design.
Intermediate vocational art education, Art School of Buda
2016

Fotó: Asztalos Tamás

→
Horváth Henrietta:
Karkötő réz és plexi
felhasználásával. Budai
Rajziskola, középfokú
művészeti szakképzés /
Henrietta Horváth:
Bracelet with copper
and Plexiglas.
Intermediate vocational
art education,
Art School of Buda
2014

ret a művészeti-szakmai identitásuk megtalálásának alapját képezi. Az iskola első nyolc évében a folyamatos fejlesztéseknek köszönhetően telephelyei hamar szűknek bizonyultak. 2001-ben a XII. kerületi önkormányzattól bérbe vehettük a megüresedett Alkotás utcai, négyzetes iskolaépületet. A kivételes lehetőség egyben nagyobb felelősséget és anyagi terhet is eredményezett. Egyszerre kellett eleget tenni az intézményes működés követelményeinek és egy új belső szabályrendszer kialakításának. A Budai Rajziskolában kizárólag művészeti képzésekkel foglalkozunk – közismereti tantárgyak nem kapcsolódnak sem az alpfokú művészeti képzéshez, sem a szakgimnáziumi szinthez. A képző- és iparművészeti ág tanítási területét elsősorban az alkalmazott művészetekre szűkítettük. Ez a szakterületi koncentráció ugyanakkor tág korosztályi megközelíthetőséget és átjárhatóságot

Fotó: Asztalos Tamás

tesz lehetővé. Az alpfokú művészeti iskolába már hat éves kortól járhatnak a gyerekek, a szakképzés napali tagozatán a 25 év alatti fiatalok, a felnőttképzés OKJ-s csoportjaiban pedig korhatár nélkül tanulhatnak a résztvevők. A művészetpedagógia teljes eszköz-

Kreschka Ilona:
Teacsomagolás-sorozat
terve. Budai Rajziskola,
középfokú művészeti
szakképzés /
Ilona Kreschka:
Tea wrapping series –
design. Intermediate
vocational art education,
Art School of Buda
2017

Fotó: Asztalos Tamás

tárára szükségünk van ahhoz, hogy a különböző igényekkel és előzetes tudással érkezőket megfelelően tudjuk tanítani. A tanterv szerinti ismeretek mellett a tehetségpályázatok, az Erasmus+ program keretében megvalósuló külföldi szakmai gyakorlatok sokoldalúan fejlesztik tanulóinkat. Legnagyobb örömünkre, növendékeink nemcsak szívesen járnak iskolába, de sorra bekerülnek a rangos hazai és külföldi művészeti egyetemekre, sikerrel szerepelnek a szakmai versenyeken, pályázatokon. Az alapítványi iskoláktól eleve minden résztvevő – tanár, diák és szülő – egyaránt többet vár. Érthető, hiszen a szülők maguk is hozzájárulnak a képzés fenntartásához. Csak kevesen gondolják, hogy a gazdálkodásra ilyenformán összeadódott

állami támogatás és résztvevői térítési díjak összege alatta marad az állami vagy egyházi iskolák működési forrásainak. Nonprofit gazdálkodásunk egyszerre függ a piaci tényezőktől és az állami költségvetési támogatás meglététől. A képzési piacon érvényesülő erős konkurencia, a demográfiai hullámvölgy és a gazdasági válság együttes hatását sem könnyű ellensúlyozni. Iskolánk stabilitását körültekintő szervezéssel és a szakmai munkánk folyamatos erősítésével sikerül fenntartanunk. Oktatásfejlesztő és tehetségsegítő tevékenységünk pozitív szakmai visszajelzése a Bonis Bona – A nemzet tehetségeiért díj, az intézményünk kiemelkedő művészetoktatási tevékenységéért a Magyar Művészeti Akadémia (MMA) által adomá-

Kiss Dóra:
Acéllemezekből
szegecselts nyakék.
Budai Rajziskola,
középfokú művészeti
szakképzés /
Dóra Kiss:
Riveted necklace
of small steel plates.
Intermediate vocational
art education,
Art School of Buda
2016

Alapszínek.
A Budai Rajziskola
könyve (Budai
Rajziskola, Budapest,
2017). Grafikai terv:
Ulrich Sára /
Basic Colours. Book of
the Art School of Buda
(Art School of Buda,
Budapest, 2017).
Graphic design
by Sára Ulrich

nyozott elismerő oklevél, és a Magyar Rajztanárok Országos Egyesületének díja is.

A 25 év intenzív munkával telt a rajziskolában. A tanévet hagyományosan követő nyári programidőszakok épp csak a karbantartási munkákra és a következő tanév megtervezésére elegendő időt hagynak. A jubileumi évre tervezett könyvünknek, többek között, az is volt a célja, hogy mi magunk is kizökkenjünk a napi feladatokból és számot vessünk a művészetoktatásban betöltött szerepünkkel. A pedagógiai paradigmaváltás, a művészeti szakmai terület átalakulása és a tanulói motivációk változásai mind egy időben történnek, a folyamatos mozgások közepette nehéz megragadni a művészetoktatás vagy művészettel nevelés sarokpontjait. Az *Alapszínek – A Budai Rajziskola könyve*¹ című kiadvány az intézmény bemutatása mellett a

művészetpedagógiai elveink tanári írásokon keresztül történt összegzése. A kötetben szereplő harmincöt tanulmány az „alkotómunka miértjeit” és a „tervezés hogyanjait” járja körül. Az érdeklődők megismerhetik a legkisebbek alkotójátékától a művészeti szakmai képzésig vezető út különböző állomásait, s eközben az intézményi kötődésekre és a tanári szerepek sokféleségére is fény derül. Az írások sokat elárulnak a művészetpedagógia általános és rajziskola-specifikus szerepeiről, az alkotótevékenység hatásmechanizmusáról. Érzékelhetővé válik, hogy a rajz-festés, a grafika, a fotográfia és az ötvösség alkotói, tervezési szempontjai hogyan változnak a különböző életkorokban és képzési szinteken. Tanulói munkák, tanárportrék és életképek illusztrálják a Budai Rajziskolában folyó többszintű tevékenységet. Az, hogy jó-e egy iskola vagy sem, több összeadódó tényezőn, a tanítási folyamat zökkenőmentes, színvonalas teljesítésén múlik. A legfontosabb, hogy képesek legyünk a munkához szükséges jó személyes közeg megteremtésére és a működés feltételeinek biztosítására. A résztvevők teljes körét a diákok, a művész-tanárok, a szülők, a fenntartó alkotják, és mindenki más, akinek szüksége van a létesítmény biztosította lehetőségekre, vagy felelősséget érez az iskoláért. Ennyi szereplő igényeinek csak egymással együttműködve, egymás jogait, érdekeit, szándékait ismerve és tisztelve lehetünk képesek megfelelni. Látható, hogy az iskolaalapításnál az intézmény kiegyensúlyozott működésének biztosítása jóval összetettebb feladat.

Mostanra az intézményünknek nemcsak hagyományai vannak, de negyedszázados múltja is. Ha a nehézségek ellenére sikerül fenntartani, tovább építeni – akkor lesz jövője is.

LÁZÁR ZSUZSA

porcelántervező művész, az intézmény vezetője

Jegyzet

1. Szerk. Lázár Zsuzsa, Szombathelyi Réka, Kollárik Marianna. Budai Rajziskola – Alapfokú Művészeti Iskola és Szakgimnázium, Budapest, 2017. A kiadvány letölthető a honlapunkról: http://www.budairajziskola.hu/media/documents/BRI_Alapszinek_konyv.pdf

A kötet grafikai terve, egyik tanárunk, Ulrich Sára tervező-grafikus munkája. A könyv megjelenését az MMA pályázati támogatása segítette.

► **A Muhi csata** megújult emlékművét 2018. május 26-án adták át. Az 1991-ben Vadász György és Váncza László tervei alapján készült emlékmű – a Sajó és a Hernád összefolyásánál álló község határában, sírhalmot jelképező dombon álló 71 fakereszt – az elmúlt évek alatt balesetveszélyessé vált, de most felújítva ismét látogatható az 1241. április 11–12-én a magyar sereg tatároktól elszenvedett megsemmisítő vereségének mementója.

► **Az MMA díjazottjai** – A Magyar Művészeti Akadémia közgyűlésén, 2018. május 30-án adták át az Életműdíjat Molnár V. József néplélek- és néprajzkutatónak, az MMA Nagydíjat Kótai József ötvösművésznek, a Művészeti Írói Díjat Wehner Tibor író, művészettörténésznek, a Kovács Flórián Emlékérmét Bicskei Zoltán filmrendező, grafikusnak, az Aranyérmet a szentendrei Szabadtéri Néprajzi Múzeum (Skanzen) képviselőjének.

► **Okoszeműveget** fejlesztő magyar feltaláló lett az Év Innovátora Brüsszelben – Imre Krisztián látáskorlátozottaknak készített szemüvegével nyerte el az Európai Üzleti Csúcstalálkozó (European Business Summit) keretében 2018. május 23-án odaítélt

díjat. A mobiltelefonhoz csatlakoztatható EVA (Extended Visual Assistant) készülék mesterséges intelligencia segítségével dolgozza fel a környezet információit, és ezekről előszóban tájékoztatja viselőjét.

► **Mosonyi Tamás** Közös pont című szobrát 2018. május 25-én avatták fel Bicséren, az Alkotmány téren.

► **Siklósi Szalon** – A Siklósi Várszínház Kft. rendezésében 2018. június 8-tól szeptember 30-ig 76 művész alkotásait mutatják be a Siklósi Vár emeleti termében.

► **Pilinszky János** költő emléktábláját, Tóth Dávid szobrászművész alkotását 2018. május 29-én avatták fel a Centrál kávéház falán. (Budapest V. ker., Károlyi u. 9.)

► **Egyházi pompa, világi hatalom, polgári kényelem** – Magyar történeti bútorok címmel mutatták be Körmöczy Katalin könyvét 2018. május 18-án a Magyar Nemzeti Múzeumban.

► **Budapest – Frankfurt – Párizs/Budapest** címmel rendez tárlatot 2018. július 3. és 25. között Három művész sorozatában a Vízivárosi Galéria. (Budapest II. ker., Kapás u. 55.) Jutta Obenhuber textilművész, Szojtyori László festőművész és Kalmár János szobrászművész alkotásai láthatók a kiállításon.

► **Szívmelengető középkor.** Kályhák és kályhacsempék a középkori Magyarországon (14–16. század) – A Budapesti Történeti Múzeum Vármúzeumában (Budavári Palota E épület, I. ker., Szent György tér 2.) 2018. április 12. és szeptember 2. között látogatható kiállítást a magyar kályhacsempék kutatás két legnagyobbja, Holl Imre és Sabján Tibor emlékének ajánlják.

► **10. Groteszk Triennálé** – Az Együd Árpád Kulturális Központ és a Kapos ART Képző- és Iparművészeti Egyesület rendezésében nyílt tárlat 2018. május 24-től augusztus 4-ig a Vaszary Képtárban. (Kaposvár, Nagy Imre tér 2.)

► **Új híd Budapesten** – Kihirdették a Dél-Budát és Csepelt összekötő hídra kiírt nemzetközi tervpályázat eredményét. A 12 külföldi és 5 magyar pályamű közül a megbízást a rotterdami Erasmus hidat is megálmodó angol-holland konzorcium, az UNStudio és a Buro Happold Engineering nyerte el. A 2x3 forgalmi sávós, a külső környékkel együtt 7 kilométeres híd 30-55 ezer járművel csökkentheti a belváros forgalmát.

► **A 23. Múzeumok Majálisán**, 2018. május 13-án adták át a Magyar Nemzeti Múzeumban a Pulszky Társaság – Magyar Múzeumi Egyesület zsűrijének döntése alapján az idei díjakat. A kiskunhalasi Thorma János Múzeum kapta az Év Múzeuma, a soproni Macskakő Gyermekmúzeum pedig az Év Kiállítása díjat.

► **Emlékérmék és bélyegblokk** a Családok éve 2018 alkalmából – A Magyar Nemzeti Bank által veretett két- és tízezer forintos (kép) emlékérméket Endrődy Zoltán ötvösművész tervezte. Az ötvenforintos érme címlapja a régi, tematikus oldalán a keresetszó helyett a Családok éve logója szerepel, melyet Kósa István tervezett. – A

UNStudio és Buro Happold Engineering

Magyar Posta legutóbb 1994-ben, a családok nemzetközi éve alkalmából bocsátott ki ilyen témájú bélyegblokkot. Most hatvan-ezer példányban adták ki az 500 forint értékű bélyeget, melyet Baticz Barnabás grafikusművész tervezett.

► **Három kiállítás** a Pesti Vigadóban (Budapest V. ker., Vigadó tér 2.) – *A Magyar Művészeti Akadémia Képzőművészeti Tagozatának díjazottjai 2016–2017.* A Kelemen Károly, Olajos György, Sulyok Gabriella, Rabóczky Judit Rita és Verebics Ágnes munkáit bemutató tárlat 2018. május 25. és július 22. között látható a Pesti Vigadó alsó szintjén. – *Térlakítás szabad kézzel.* A Magyar Belsőépítész Egyesület szervezésében június 2-től július 29-ig a VI. emeleti többcélú kiállítóterben látogatható a belsőépítész által készített rajzokból összeállított tárlat, mely megmutatja munkájuk szerepét és jelentőségét az ember által használt tér formálásában. – *A nyers.* Bogdándy Szultán és Toldi Miklós elgondolkodtató tárgykollázsai és assemblage-ai június 7. és július 29. között szerepelnek a VI. emeleti kiállítóterben.

► **SHB – Kempelen** – S. Hegyi Béla Kempelel Farkasról, a sakkozógép megalkotójáról készített, és a pázmándi Kempelen Farkas Általános Iskola belső fogadóterében látható portrészobrának mozgó változatát 2018.

május 12-től pár napig a Petőfi Irodalmi Múzeumban láthatta a közönség. A huszár sakkfigura szabályos lépésben tud közlekedni, miközben beszél. A különleges szobor-installáció legközelebb a XIII. Barokk Kastélynapok alkalmával mutatkozik be a Gödöllői Királyi Kastélyban augusztus 10-től 19-ig. (Grassalkovich-kastély 5952. hrsz.)

► **II. Balaton Szalon 2018** – A Balaton térségében élő MAOE- (Magyar Alkotóművészek Országos Egyesülete) tagok, szobrász-, textil-, üveg-, porcelánművészek és belsőépítész munkáiból látható kiállítás 2018. május 18. és augusztus 28. között a Kálmán Imre Kulturális Központ emeleti galériájában. (Siófok, Fő tér 2.)

► **Határtalan design** címmel rendezik meg a 13. *madeinhungary* + 6. *MeeD* (Meeting of European and Central European Designers) kiállítást az Új Budapest Galériában. (IX. ker., Fővám tér 11–12.) A 2018. június 15. és augusztus 26. között látható tárlaton tíz ország több mint száz designerének tárgyait mutatják be.

► **Üzenet** címmel Balanyi Károly zománcművész mutatja be munkáit 2018. május 25. és augusztus 10. között a kiskunfélegyházi Petőfi Sándor Városi Könyvtárban. (Szent János tér 9.)

Fotó: magyarhirlap.hu

Jelentés

a Nemzeti Művészeti és Kulturális Kapcsolatok Alapítványa

2017. évi tevékenységéről

Az alapítványt a bíróság 1992. november 18-ai hatállyal a Pk. 69670/3563 számú végzésében bejegyezte.

I. SZÁMVITELI BESZÁMOLÓ

Az alapítvány tevékenységét a módosított alapító okirat és a mindenkor érvényes számviteli jogszabályok előírásai szerint a kuratórium felügyelete mellett végzi.

<i>1. Vagyon</i>	Ft
Nyitó vagyon	
2017. január 1-jén	38 725 313,-
2017. évi bevételek	38 194 313,-
2017. évi kiadások	37 778 184,-
2017. évi készpénz (bank-pénztár) január 1-jén	136 180,-
2017. évi készpénz (bank-pénztár, betét) december 31-én	7 214 378,-

<i>2. Pályázat</i>	
NKA-pályázat a Magyar Iparművészet című folyóirat kiadásához	18 450 000,-

<i>3. Egyéb támogatás</i>	
MMA	2 000 000,-
NEA	4 600 000,-
1%	37 698,-

<i>4. Vezető tisztségviselők juttatása</i>	
Az alapítvány kuratóriumának tagjai tevékenységüket önkéntes munkában, ellenszolgáltatás nélkül végzik.	

5. Pénzügyi beszámoló, mérlegadatok

E r e d m é n y l e v e z e t é s

A tétel megnevezése	2016. év (eFt)			2017. év (eFt)		
	Alap- tevékenység	Vállalkozási	Összes	Alap- tevékenység	Vállalkozási	Összes
Végleges pénzbevételek	21 395	11 500	32 895	25 104	13 090	38 194
Elszámolt bevételek	21 395	11 500	32 895	25 104	13 090	38 194
Pénzügyileg rendezett bevételek						
központi költségvetési	18 100	0	18 100	25 050	0	25 050
egyéb	3 267	0	3 267	45	0	45
Egyéb bevételek (ajándékozási szerződés alapján: ingatlan, tárgyi eszköz stb.)	0	0	0	0	0	0
Ráfordításként érvényesíthető kiadások	22 921	12 287	35 208	24 832	12 946	37 778
Ráfordítást jelentő elszámolások	0	0	0	0	0	0
Végleges pénzkidadások, elszámolt ráfordítások	22 921	12 287	35 208	24 832	12 946	37 778
Adózás előtti eredmény	-1 526	-787	-2 313	272	144	416
Fizetendő társasági adó	0	0	0	24	13	37
Tárgyévi eredmény	-1 526	-787	-2 313	248	131	379

II. TARTALMI BESZÁMOLÓ

A Nemzeti Művészeti és Kulturális Kapcsolatok Alapítványának 2017-ben fel kellett készülnie a költözésre, mivel az Iparművészeti Múzeum bezárt.

A költözködés megtörtént, új székhelyünk: 1034 Budapest, Kecske utca 25.

A lap 2017-ben 8 alkalommal jelent meg.

Fő támogatója a Nemzeti Kulturális Alap, az MMA, új támogatónk még a NEA.

Az Alapítvány igen nehéz körülmények között tudja fenntartani a folyóirat megjelenítését.

A mérleg lezárásának időpontja: 2018. április 24.

FERENCZ ISTVÁN
kuratóriumi elnök